

KIYAMET KONULU TARİHİ BELİRSİZ BİR MESNEVİ: DESTÂN-I ARASÂT

Yrd. Doç. Dr. Abid Nazar MAHDUM*

Öz

Eski Anadolu Türkçesi sahasında yazılmış küçük bir risale olan *Destân-ı Arasât*'ta kıyamet günü ve mahşer meydanında olacak hadiseler anlatılmaktadır. Makalede bu metnin transkripsiyonu yapılmış ve gerekli görülen kelimelerin karşılıkları verilmiştir. Metin, çeşitli yönlerden incelenmiş, söz konusu risale ve konusu hakkında genel bilgiler verilmiştir.

Anahtar kelimeler: Mahşer, Eski Anadolu Türkçesi, Destan, Kıyamet.

Abstract

An Undated Masnavi About The Doomsday: Dastan-ı Arasat

The *Dastan-i Arasat* is a pamphlet written in Old Anatolian Turkish on The Judgment Day (Qiyamah) and what will happen to people assembled that day on the Plain of Mahshar. In this paper the author gives an overview on the issues related to the subject of the pamphlet and its comprehensive description. The paper also provides full transcription of the work and supplies it with author's commentaries.

Key words: Plain Of Mahshar, Old Anatolian Turkish, Dastan, Judgment Day (Qiyamah).

'Araşâtın kelime manası, arsanın cemi ve kıyamet sahrası, mahşer sahrası, meydanı (müfred manasında cem) şeklinde anlatılmaktadır¹. *Gıyasu'l-lugat*'ta² ise şu şekilde bildirilir: "Kıyamet manasına geldiği de

* İstanbul Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Öğretim Üyesi.

¹ M. Muin, *Ferheng-i Fârsî*, Tahran 1371, s. 2288.

² Gıyaseddin Muhammed bin Celaleddin, *Gıyasu'l-lugat*, Tahran 1362, s. 578.

kaydedilmiştir". İskender Pala, "Edebiyatta mahşer, hesap günü ve delilik mefhumlarıyla birlikte kullanılır" der³.

Makalemize konu olan metnin ilk beyti, aslında başlık da sayılabilir. Beytin vezninin bozuk, kafiyesinin uyumsuz oluşu da bunu desteklemektedir. Buradan hareketle metni "Destân-i 'Araşât" şeklinde adlandırabiliriz. Metnin "destan" olarak değerlendirilmesi, bir vakanın uzunca anlatılması hikâye edilmesi sebebiyledir. Aslında burada, geçmiş değil, gelecekte olacak olan bir hadise anlatılmaktadır. Şemsaddin Sami, destanı "Bir vak'a veya hâli hikâye eden âmiyâne manzume"⁴ şeklinde tarif etmektedir. Burada "âmiyâne manzume" ifadesiyle destan türünün daha çok halk edebiyatında işlendiğine işaret ediliyor olsa gerek. Ancak klasik Türk edebiyatında da bu türün var olduğunu biliyoruz. Tâhirü'l-Mevlevî de bu konuda şöyle der: "Destan' kelimesini divan şairleri de kullanmışlar, aruz vezniyle yazdıkları manzum hikayelere 'dâstân' tabir etmişlerdir... Divan şairlerinin 'dâstân'ı, ale'l-ekser mesnevi şeklinde yazılırdı. Halk şairlerinin 'destan'ı ise 'dörtleme' denilen şekilde ve ekseriya 'altı-lı+beşli' hece vezninde tertib edilirdi"⁵. Halk şiiri normlarıyla hece vezni kullanılarak dörtlüklerle yazılan destan şeklindeki manzumelerde, kıyamet konusu da dahil olmak üzere farklı konuların işlendiğini görüyoruz. Kıyamet konusunu işleyen bu tür destanlara örnek olarak Muhammed Lutfi'nin "Kıyamet Destanı" adı altında yazdığı manzumeyi zikredebiliriz⁶.

Metnimiz, klasik edebiyat normlarına uygun olarak mesnevi nazım şekliyle ve aruz vezninin *fâilâtün fâilâtün fâilün* kâhbiyle yazılmıştır. Ancak kullanılan dil, üslup ve anlatım tarzı metnin yazarının klasik edebiyat kriterlerini tam olarak yerine getirebilen bir şair olmadığını göstermektedir. Vezindeki bozukluklar, imla hataları ve edebi sanatlara pek başvurulmaması gibi hususlar, bunu göstermektedir. Burada sade bir dil ile fazla estetik ve sanat kaygısı güdülmeden yazılan destanın gayesi, halkı bilgilendirmektir. Ahiret gününe inanmak, imanın şartlarından olup söz konusu metinde de kıyamet gününde olacaklar anlatılmaktadır. Mesnevinin yazıldığı Osmanlı sahasını göz önüne alarak, İslam âlimlerinin bildirdikleri istikamette hadis-i şerifler ile iman ve itikat bilgilerini anlatan diğer bazı eserlerin, metnimizin kaynağını oluşturduğunu söyleyebiliriz. Ancak, muhtevada dikkati çeken bazı hususlar, konumuz olan metni, yani "Destân-i 'Araşât"ı yazan kişinin ilmi seviyesinin çok ileri olmadığını düşündürmektedir. Mesela Cehennem tabakalarının kaynaklarda genel olarak bildirilenden çok farklı anlatılması bu kuşkuyu arttırmaktadır. Elbette bu hususta farklı rivayetler nakledilmiş olabilir. Ancak

³ İskender Pala, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Ankara 1990, s. 37.

⁴ Şemseddin Sâmî, *Kâmûs-ı Türkî*, İstanbul 1989, s. 598.

⁵ Tâhirü'l-Mevlevî, *Edebiyat Lügati*, İstanbul 1973 (2. bsk. 1984), s. 34.

⁶ Muhammed Lutfi, *Hulâsâtü'l-Hakâyk*, İstanbul 2006, s. 640-651.

bu bilgilerin bir hayli farklı anlatılması, bu konuda biraz dikkatli olmayı gerektirmektedir. Zaten metnin yazarının ilmi vasfı bilinen biri olmaması, muhtevaya daha dikkatli yaklaşılmasını gerektirecektir. Ancak bizim yapacağımız inceleme metnin dil ve edebi malzemesi olması hasebiyle metindeki dini bilgileri incelemeyi ehline bırakıyoruz.

“Arasat Destanı”nın böyle bir konuda halkı bilgilendirmek için, hatta mevlid okuma geleneğine de uygun olarak meclislerde okunmak üzere yazıldığını düşünüyoruz. Son kısımda geçen

derdiñe dermân ola çün Muştafâ
vir şalevât qarışasın ol şafa

şeklindeki beyitte, salevat getirmek için yapılan davetin mecliste bulunan dinleyicilere yönelik olduğunu düşünebiliriz.

Bu konuyu işleyen çok sayıda esere rastlamaktayız. Bunlar, “Kıyâmet-nâme”, “Mahşer-nâme”, “Ahval-i Mahşer”, “Destan-ı Mahşer” gibi isimlerle karşımıza çıkmaktadır. Böyle isimler altında çok sayıda yazma nüsha da bulunmaktadır. Prof. Dr. Amil Çelebioğlu, bu tür mesneviler hakkında şöyle der: “Ahvâl-i kıyâmet, mahşer-nâme, âhiret-nâme türünden mesnevilerde, bazı farklarla kabir azabı, ba’s ahvâli, mizân, ehl-i cennet, ehl-i cehennem, şefâat-i Resulullah ve benzeri konular işlendiği gibi ayrıca kıyamet kopmadan önce zuhur edecek alâmetleri anlatan eş-râtü’s-âa nev’inden manzumeler de yazılmıştır”⁷. Amil Çelebioğlu, bir başka eserinde de 13. asır mesnevileri arasında saydığı Şeyyad İsa’nın *Ahvâl-i Kıyâmet* adlı 343 beyitlik mesnevisinin bu türün ilk örneği olabileceğini şöyle ifade etmektedir: “Konusunu bir hadisten alan bu eser, mahşer-nâme nev’inden dini didaktik halk tipi bir mesnevidir. Bu tarzdaki eserlerin tertip hususiyetini ihtiva eden Şeyyad İsa’nın bu manzumesi, nev’inin ilk örneği olabilir⁸. Bu konuda yazılmış mesnevilerin küçük hacimli manzumeler olduğu dikkati çekmektedir. Dolayısıyla hep mecmuaların içinde yer aldığını görüyoruz.

Kıyametle ilgili hususların farklı konularda yazılmış olan mesnevilerin içinde yer alabildiğine de şahit olmaktayız. Mesela 14. asır Altın Ordu (Kıpçak) sahası şairi Hüsam Katib’in 770’te yazdığı *Dâstân-ı Cümçüme Sultân* adlı eserinde dünya, ahiret ve cehennem ahvalinin tasvir edildiği belirtilmektedir⁹.

Yukarıda belirttiğimiz gibi bu konuyu işleyen çok sayıda yazma bulunuyorsa da manzume isminde “Arasât” kelimesinin kullanıldığı iki örnekle karşılaştık. Birisi bizim kullandığımız ve Prof. Dr. Osman Sertkaya

⁷ Amil Çelebioğlu, “Türk Edebiyatında Manzum Dinî Eserler”, *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları*, İstanbul 1998, s. 361.

⁸ Amil Çelebioğlu, *Türk Edebiyatı’nda Mesnevi*, İstanbul 1999, s. 39.

⁹ Şükrü Elçin, *Halk Edebiyatına Giriş*, Ankara, 1986, s. 148.

özel kütüphanesinde bulunan bir mecmuanın içindeki metindir¹⁰. Diğeri de Milli Kütüphanede bulunan ve yazarı bilinmeyen bir nüshadır¹¹. Bu nüshanın bizim esas aldığımız metin ile aynı olduğu anlaşılıyor ise de bazı eksik ve fazlalıklar yanında iki metnin beyitleri arasında da bariz farklar görülmektedir. Bu sebeple iki metin arasında tam bir edisyon kritik çalışması yapmakla metni en doğru şekliyle ortaya koymak bakımından istenilen neticenin elde edilemeyeceğini düşündük. Ayrıca Milli Kütüphane nüshasında görülen ilave ve çıkarmaların hayli fazla olması, asıl yazarın dışında, müstensih veya başka bir kişinin metni kendine göre yeniden işlemiş olabileceğini düşündürmektedir. Başka bir ihtimal de öteki nüshanın müstensihinin metinde tasarruf yapmış olabileceği ise de bu çok zayıf bir ihtimaldir. Çünkü Milli Kütüphane nüshasında, metin uzun olduğu halde yazarın zikredildiği beyit yoktur. Ayrıca metin kurgusu ve nazmunun işleniş tarzı Osman Sertkaya nüshasında¹² nispeten daha düzgün gözükmektedir. Her ne kadar metin üzerinde tam bir edisyon kritik çalışması yapılmadıysa da iki nüsha karşılaştırıldı ve gerekli yerlerde diğer metinden alıntı yapılarak dipnotta açıklama yapıldı. Tarih kaydının her iki metinde de bulunmayışı, daha sağlam bir neticeye varmayı güçleştirmektedir. Her ne kadar manzumenin yazıldığı tarih bilinmiyorsa da metnin dil özellikleri, kullanılan kelimeler ve imla hususiyetleri, söz konusu destanın 15. veya daha önceki asırlarda yazılmış olabileceğini düşündürmektedir. Özellikle imlada dikkati çeken, Türkçe eklerin ünlülerinin hareke ile gösterilmesi ve diğer bazı kelimelerin yazılışında da bu tip tercihlerin görülmesi, Eski Anadolu Türkçesi edebi dilinin daha tekâmülünü sürdürdüğü, imla kaidelerinin tam oturmadığı devreleri akla getirmektedir. Manzumede, az da olsa Çağatay Türkçesi özelliklerinin de görülmesi, metnin Eski Anadolu Türkçesi devresine ait olduğunu göstermektedir¹³. Açıklamalar bölümünde bu konuda örneklere yer verilmiştir.

Milli Kütüphane nüshasında¹⁴ aralarda, özellikle son kısımda uzun ilavelerin bulunduğunu belirtmeliyiz. OFS nüshasında konu mahşer

¹⁰ *Destân-ı Arasât*, Osman Fikri Sertkaya nüshası, s. 1-17. Destan-ı Arasat yazmasının OFS nüshası, Prof. Dr. Osman Fikri Sertkaya'nın 1970 yılında antikacı Türkolog Mustafa Kaya-bek'in dükkanında yaşlı bir adamdan satın aldığı iki yazmadan birinde bulunmaktadır. Yazmaların birisi Mevlana Firkati'nin eseri *Kırk Suat*, diğeri de Eski Anadolu Türkçesi mesnevilerini ihtiva eden bir mecmuadır. Transkripsiyonunu yaptığımız 17 sayfalık metin, bu mecmuadaki ilk mesnevidir. Transkripsiyonda varak değil sayfa numarası kullandık.

¹¹ *Rivâyet-i Mahşer-i 'Arasât ve Münacât-ı Muhammed Mustafâ (Sallallahu aleyhi vesellem)*, Milli Kütüphane, Arşiv No: 06 mil yz a 3548/, Dvd No: 192, Ypr. 33b-37b.

¹² Osman Sertkaya nüshası, sonraki kayıtlarda "OFS nüshası" veya "OFSN" şeklinde geçecektir.

¹³ Bu hususta daha fazla bilgi için bak.: Azmi Bilgin, "Eski Anadolu Türkçesinde Karışık Dil Unsurları Taşyan Eserler ve Dil Özellikleri", *Türk Dünyası Araştırmaları*, sy. 93, Aralık 1990, s. 63-76.

¹⁴ Milli Kütüphane nüshası, sonraki kayıtlarda "MK nüshası" veya "MKN" şeklinde geçecektir.

meydanında olacak hadiselerle sınırlı kalmışken MK nüshasının sonunda cennet nimetlerinin de anlatıldığını görüyoruz. OFS nüshasının konu bütünlüğü düşünüldüğünde MK nüshasının genişletilmiş müstensih nüshası olması ihtimali güçlenmektedir. MKN'da OSN'nın bitiminden sonra değil, bu nüshanın sonundan on beş beyit atılmak suretiyle ilave yapılmıştır. OFSN'da bu atılan kısımda müellif ismi "Yahyaoğlu" şeklinde geçmektedir. Müellif kaydı, isimden önce geçen "bu" kelimesiyle birlikte düşünülerek "Boyacıoğlu" şeklinde de okunabilirse de hareketler dikkate alındığında bunun, pek doğru bir okunuş olmayacağı görülmektedir. MKN'da ise müellif kaydı bulunmamaktadır.

Son olarak kütüphanesinde bulunan nüshayı çalışmam için bana veren Prof. Dr. Osman Sertkaya hocamıza teşekkür etmekten mutluluk duymaktayım.

Metin Değerlendirmesi

Metin, diğer edebi hususlarda çok fazla kıymet arz etmediği gibi veznin kullanımı açısından da çok başarılı sayılmaz. Vezinle ilgili dikkati çeken bazı hususlara, "Açıklamalar" başlığını taşıyan kısımda yeri geldikçe temas edilmiştir. Manzumede, Kur'ân-ı Kerim'den yapılan alıntılar da bulunmaktadır. Bu kısımlarda da veznin pek gözetilmediğini görüyoruz. Bazı küçük müdahalelerle veznin düzeldiği kısımlar da vardır. Bu vezin bozuklukları, belki müstensihin müdahalesiyle meydana gelmiş de olabilir. Mesela 3-35/b'de. "şoñra" kelimesi, "şoñ" şeklinde yazılırsa, vezindeki bozukluk ortadan kalkmaktadır. Mana da değişmemektedir. Mısra, şöyle olabilirdi: "Bu didüğümünden kıyâmet şoñ kıpar". Buna benzer diğer bazı örnekler de göze çarpar:

9-109/a- "Niçeler" şeklinde olan kelime, "niçeleri" okunursa vezin düzeliyor.

10-129/b- "Tohmını" şeklinde yazılan kelime, "tohmı" yazılırsa vezin düzeliyor.

7-84/b- "Ağlamakdan": "Ağlamak(dan)" yazılışı, vezni bozduğu gibi mana dikkate alındığında da uygun düşmemektedir. "Ağlamak" şeklinde yazılırsa vezin düzelmektedir.

10-128/b- Bu mısradaki da "olısardur" ifadesinin sonundaki ek kaldırılırsa vezin düzelmektedir.

8-100/a- "Öçürmüş(ler)idi". Burada da çokluk eki atılırsa vezin düzeliyor.

11-141- OFS nüshasında "selâsiller" şeklinde yazılı olup vezni bozmaktadır. Bu kelime, MK nüshasına göre "selâsil" olarak yazıldı. Böylece vezin düzelmiş oldu.

12-150/b- Bu mısradaki "çünki" kelimesi "çün" yazılarak vezin düzeltililebilirdi.

Metinde mana düşünüldüğünde farklı okunması uygun olan bazı kelimeler, anlama bağlı olarak yazılışından farklı okunduğunda bu defa ve-

zinde sekte meydana getirmektedir. Bu tür durumlar, metni okumakta güçlüğü sebep olmaktadır. Mesela 1-5/b'de "**melek**" kelimesi, mana dikkate alındığında daha uygun bir okuyuştur. Ancak metindeki harekelenmeye göre ise "melik" veya "milk" okunması mümkündür. Kelimenin "milk" okunması durumunda ise vezindeki aksaklık da düzelmiş oluyor. Fakat böyle bir okuyuşta anlam bozulmaktadır. Yahut veznin düzelmesi için "melek"ten sonra hareke ile gösterilmiş "ü" bağlacını okumamak gerekiyor.

Metindeki harekeleme, bazen vezin bakımından doğru olmayabilmektedir. Mesela 8-94/a'da "*virile*" şeklinde harekelenmiş olan ifade, vezin gereği "*virle*" okunmalıdır.

Bazı kelimelerde farklı imla kullanılmasının sebebi bu kullanımın vezin icabı olabileceğini düşündürmektedir. Bu gibi hususlara "**Notlar**" kısmında yeri geldikçe temas edilmiştir. Burada da birkaç örnek zikredelim:

12-151/a- "*yine*" : (vezin icabı iki y ile "yîne" şeklinde yazıp uzatılmış)

9-114- "*süreler bölük*": (vav ile uzun okumak için) bölük (hareke ile kısa okunuş için) kâfirleri (muhtemelen vezne daha iyi uydurmak için birincisinde uzun ikincisinde kısa okunmuş)

10-123/b- "*zire*" : (*zîrâ* olan kelime kafiye zoruyla h ile yazılmış).

12-151/a- "*yine*" : (vezin icabı iki y ile yazıp uzatmış) geldük biz kıyâmet hâline 12-151/b- *gey kulağ vur râvîlerün* (y'siz "*râvî*" şeklinde hareke ile yazmış) *kâlîne*.

Az da olsa metinde küçük edebi çabalar göze çarpar. Mesela 6-78/'de beytin kafiyesi cinas ile sağlanmış. Ancak aynı şekilde birçok yerde kafiye bozukluklarını da görmekteyiz. 1-6/b'de olduğu gibi. Bazı yerlerde kelimenin asli şekli yazıldığında kafiyede problem olmayacağı ortada iken kelime mahalli telaffuzu ile yazılarak düzgün kafiye elde etme, önemsenmemiş görünmektedir. 2-14: (*şâz-âzâd* kafiyesi).

Bu tip metinlerde olağan saymamız gereken bir husus da tekrarlardır. Burada bir iki yerde mısra tekrarı göze çarpmaktadır:

9-115/b- (tekrar mısra, krş. 15. beyit); 14-176/b-174. beyitle bir kelime farkıyla mısra tekrarı).

Açıklamalar:

Metinde görülen bilinen şeklin dışına çıkan farklı imla şekilleri aşağıdaki gibi tespit edilmeye çalışılmıştır. Nazım tekniğiyle alakalı görülen noktalara da gerektiğince temas edilmiştir.

Hal ekleri

Akuzatif

Akuzatif eki hareke ile gösterilmiş:

8-103/a, 12-149/b : *küllî*; 16-206/a: *şrâ't*; 1-6/b : *tamuyı* ; 5-56/a-*dünyâyı* (akkuzatif eki tek ye ile yazılmış) ; 5-54/b, 6-71/b *bunu* ; 7-83/a-*halâyıkı* ; 7-84/a : *kendözini* ; 9-105/a : *şrâ't* ; 10-130/b-*hak'ı* ; 12-154/a, 14-179/a : *bizi* ; 14-170/b : *İsmâ'il'i* ; 5-61/a : *yiri* ; 5-64/a : *irâfil'i* ; 5-65/b : *şuru* ; 7-84/a : *kendüzini*.

Akkuzatifin normal şekilde y harfi ile yazıldığını da görüyoruz. Mesela : 1-7/b: *tamuyı* ; 5-56/a : *dünyâyı* ; 14-170/b : *sizi*.

Ablatif

Ablatif ekinin Çağataycada olduğu gibi *-d(i)n* şeklinde yazıldığına da rastlıyoruz:

3-38/b : *içmedin, yimedın*

Datif

Datif ekinin h yerine elifle yazıldığı örnekler de vardır:

9-116/a : *aşağa* ; 9-116/b : *uşağa*.

Genetif

3-28/a : *zamānuñ* (zamān kelimesiyle genetif eki olan sağır kef arasına vav harfi getirilmiştir).

İyelik

Hareke ile gösterilmiş:

17-210/a : *şuçı* ; 6-66/b : *ehli*; 8-93/a : *hayrı* ; 9-112/a : *ferişteleri* ; 15-187/b : *habîbi*.

Şahıs eki

Bazı yerlerde nazal n ile yazılmamış:

2-23/b : *-mı sın* ; 7-91/b : *olmayasın* ; 17-209/b : *karışasın* ; 14-173/b : *bekleyensin*.

"Küllü", hareke ile ve 2. çokluk şahıs ekiyle ayrı yazılmış:

14-177/b : *küllünüz*.

Çokluk Eki

1- Lam harfi, çift değerli (şedde ile) yazılmış:

1-8/b : *kulları* ; 11-141/a : *selâsiller*

2- Çokluk eki lam, güzel he ve re ile yazılmış:

13-168/b : *bulara*

-lık isimden isim yapma eki

Bu ekin de lam harfi şeddeli olarak yazılmış şekline rastlıyoruz:

7-90/a-b : *yıllık*.

-lık eki, aynı fonksiyonda bir başka ekin üzerine getirilmiştir. Türkçe-deki *lık* *lik* ekine karşılık olan Farsça *-lî* ekinin burada hareke ile göste-

rildiğini, yani (*zârlık*) şeklinde kısa ünlü ile yazıldığını görüyoruz. Bunu da Türkçeleşmeye örnek olarak zikredebiliriz:

13-166/b , 15-185/b : *zârlık*.

9-109/b : *zârî* (*zârî* olan kelimenin sonunda y yazılmayıp hareke kullanılmış).

Gerundium

Gerundium eki hareke ile gösterilmiştir:

5-61/b : *tayayı*

Gerundium ekinin doğru şekli ile, yani harf ile (y harfi) gösterilmiştir:

6-77/b : *şalını*

Bu iki şekli aynı mısradada da görebilmekteyiz:

9-108/a : *segirdi* (son ünlü y ile), *segirdi* (son ünlü hareke ile).

-*madan* zarf fiilinin Çağataycada olduğu gibi -*madın*, -*medin* şeklinde yazılan örnekleri vardır:

3-38/b : *içmedin* ; 3-38/b : *yimedın*

Görülen geçmiş zaman eki

Geçmiş zaman eki ünlüsünün hareke ile gösterildiğine çokça şahit oluyoruz:

1-2/a : *geldi* ; 6-71/b : *geldi* ; 10-123/b : *itmedi* ; 8-100/a : *kılmışlarıdi* ; 8-100/b : *öçürmüşleridi* ; 13-163/a : *virdi* ; 13-163/b : *oldı*, *kırtar-madı*

Diğer bazı ekler

14-171/b : *dilerise* (*dile-* fiili -*r* geniş zaman ekiyle yazılırken fiilin ünlüsü *h* harfi ile belirtilmiş).

6-77/b : *yürümezdi* (olumsuzluk ekinin *z*'si *zel* harfiyle yazılmış),

11-132/a : *kıla* (alışılmamış şekilde *elif* harfiyle yazılmış)

İşaret zamiri

"Bu" işaret zamirinin ünlüsünün hareke ile gösterildiği örneklere rastlıyoruz:

12-148/a , 14-172/a : *bu* ; 13-160/a ; 15-188/b : *bugün*.

İmek fiili

3-33/a : *varısa* (bitişik yazılmış olup "*var*" kelimesi elifsiz, "*ise*" kelimesi de y ile yazılmıştır) ; 3-33/b : *varısa* (bitişik yazılmış olup "*var*" kelimesi elifli, "*ise*" kelimesi de y siz yazılmıştır. Ancak y sesi hareke ile karşılanmıştır).

12-152/b : *itdügüdük* (imek fiili *ü* ile yazılmıştır).

ve Bağlacı

ve bağlacı hareke ile gösterilmiştir:

4-44/a : *mâl ü milk* ; 4-51/a : *mağrib u maşriq* ; 5-53/b : *ay u yılduz* ; 5-57/b : *ön ü soñ* ; 15-185/b, 16-205/a : *hâş u 'âm* ; 16-205/a : *bay u yoğsul* ; 16-207/a : *hür u hulle fâhir u tâc u burâk*.

ki Bağlacı

8-97/b : *ne ki* (ki bağlacı h ile yazılması gerekirken y ile yazılmış. düşük bir ihtimalle kelime *neñ* olabilir).

Edatlar

“Ne” soru edatının son ünlüsü hareke ile yazılmış:

6-67/b ; 16-203/a : *ne*.

Diğer bazı edatlar için de şu farklı imlalar göze çarpmaktadır:

9-105/b : *gibi* (son ünlü hareke ile)

16-206/a : *şevkile* (bitişik yazılmış), 16-206/b : *cevkile* (bitişik yazılmış)

Tamlamalar

Tamlamanın yanlış imla ile, yani harf ile (y ile) gösterildiğine şahit oluyoruz:

1-2/b 4-46/a : *şâh-ı* ; 3-29/b : *tûl-i* ; 15-188/b : *belâ-yı*.

Çok az görülen bir tamlama şekli olan Arapça-Türkçe tamlama da görülmektedir:

11-131/a : *kûll-i bunları*.

Ses değişimleri

i-e değişikliği:

4-42/b : *ikeleyin* = *ikileyin* (i harfi h ile karşılanmış, bilinen şekli y ile) ; 14-180/a : *ike* = *iki* (i harfi h ile karşılanmış, bilinen şekli y ile) ; 5-59/a : *yiñe* = *yiñi*. (Kelimenin sonunda h yazılıp kef harfinin altına esre konması, telaffuz hususunda bir tereddüdün bulunabileceğini akla getiriyor).

t-d değişikliği:

7-89/b : *dün* (Genel imlası: tün) ; 10-130/a : *yeddüğüne* (dal şedde ile yazılmış. normal imla: *yetdüğüne*).

k/g-v değişikliği:

10-128/a : *evsük=eksük*.

Arapça ve Farsça kökenli kelimelerde imla hatası

“*Mustafâ*” kelimesinin son sesi, elif-i maksure şeklinde (y) ile yazılması gerekirken elif ile yazılmıştır: 1-11/a; 6-68/a; 6-76/a; 15-185/a; 15-190/a; 15-192/a; 15-194/a; 15-195/a; 16-196/a; 16-199/a; 16-204/a; 17-209/a; 17-214/a.

Bazı kelimelerde ise bunun aksine elif ile yazılması gereken kelime y ile yazılabiliyor: 15-193/a : *nidā* (elifle yazılan kelime, burada y ile yazılmış).

1-2/a *hatruma*: (“*hātruma*” şeklinde yazılması icap eden kelime, elifsiz ve tı yerine te ile, “*hatruma*” olarak yazılmıştır. Bu yazılış, vezindeki bozukluğu tamamen olmasa da düzeltmiştir) ; 1-4/a : *maḥlūḳāt*: (vav’sız yazılmıştır). ; 1-5/b : *ādem*: (Dal ve mim harfleri arasında he harfi yazılmış) ; 1-11/b : *ḳāf*: (ḳaf şeklinde kısa, yani elifsiz yazılmıştır) ; 2-15/a : *āzād*: (z yerine zel ile yazılmış. Krş. 1-7/a: bezedi) ; 2-24/a : *sū’āl* (kelimenin vav harfi hareke ile gösterilmiş) ; 3-28/b : *dünye* (vezin icabı “*dünyā*” şeklinde elifle değil, kısa okunacak şekilde güzel h ile yazılmıştır) ; 3-28/b : *ḳāzī* (“*ḳāzī*” kelimesi y’siz kısa okunacak şekilde yazılmıştır). 3-29/b : *dīn* (kelime, kısa okunacak şekilde y’siz yazılmıştır) ; 3-30/a ; 3-32/a : *pīr*: (Kelimenin y harfi hareke ile gösterilmiştir) ; 3-30/b : *cūvān*: Türkçe’de “*civān*” olarak telaffuz edilen ve farsça aslı “*cevān*” şeklinde olan kelime, ötre ile “*cūvān*” okunacak şekilde harekelenmiştir) ; 3-31/b : *sermayā* (“*sermāye*” olarak yazılması gereken kelime, ilk mısradaki “*hayā*” kelimesine kafiye yapılmak için “*sermayā*” şeklinde yazılmıştır) ; 3-36/a ve 3-37/a : *isrāfīl* (“*isrāfil*” şeklinde kısa yazılmıştır) ; 4-40/a : *ḥavāyiş*: (“*ḥvāhiş*” yazılmak istenmiş olabilir). 4-49/b : *ḥuz* (*ḥud* kelimesinin d harfi z olarak yazılmış) ; 12-144/b : *ḥuz*. (Burada ise zel ile yazılmış : *ḥud-ḥod* > *ḥoz-ḥuz*). 5-55/b : *çār* (Kelimenin aslı *çehār* olup halk arasında “*çār*” şeklinde telaffuz edildiği görülmektedir. Bu kelime diğer MK nüshasına “*çarh*” şeklinde düzeltildi) ; 5-56/b : *būnyātī* (*būnyādtī*) ; 7-82/b : *giryān* (“*gir*” hecesi, y ile yazılmıştır. Kelimenin aslında bu hecede y yoktur) ; 12-151/b : *rāvi* (“*rāvī*” kelimesi, y’siz “*rāvi*” şeklinde hareke ile yazmış). 5-59/b : *üstāz* (Keskin z ile yazılmış. Zel ile yazılması lazım.) ; 7-91/b : *ḥazer* (zel harfi ile yazılması gerekirken keskin ze ile yazılmış). 8-102/b : *hec* (“*hīç*” olmalı,) ; 9-111/b : *ḡidāmū* (“*ḡizāmū*” olması lazım). 10-120/b : *nāmūs* (“*nāmūs*” olması gereken kelime, vezin ve kafiye zoruyla kısa okunacak şekilde vav’sız yazılmıştır). 10-123/b : *zīre* (“*zīrā*” olan kelime kafiye zoruyla h ile yazılmış) ; 10-125/a : *zāni* (“*zānī*” olması gereken kelime, belki vezin icabı y’siz, hareke ile kısa yazılmış) ; 10-125/b : *fāni* (“*fānī*” kelimesi belki önceki mısradaki geçen “*zāni*” şeklinde yazılan kelimeye uygun olarak kısa yazılmış) ; 10-127/a : *āzarlayan* (kelimenin doğru yazılışı: “*āzārlayan*”, dat ile ve elifsiz hareke ile yazılmış) ; 11-135/a : *dere* (son ünlü h ile değil hareke ile) ; 11-135/b : *āşı* (y’siz kısa yazılmış, “*āşīlere*” olması lazım) ; 11-136/a : *zebāni* (Kelime, “*zebāniler*” olmalı. Harekeli kısa yazılmış) ; 11-137/b : *ḳıyāş* (sin ile değil satla yazılmış, “*ḳıyās*” olmalı) ; 13-160/b : *dert* (aşlı “*derd*” olan kelime, t ile yazılmış, Türkçeleşme örneği) ; 13-163/a : *tufān* (“*tūfān*” olan kelime, vav’sız, yazılmıştır) ; 14-170/b : *İsmā’il’i* (“*isma’il*” olmalı, kısa yazılmış,)

16-208/b : *dostuñ* (dost vav'sız yazılmış) ; 16-208/b : *đostuñ* (dost vav'sız, yazılmış).

Türkçe kelimelerde imla hatası

a- Farklı harf ile yazılan kelimeler:

Od/Ot Kelimesi: Kelimenin dal ile değil, te harfi ile "ot" şeklinde yazıldığı görülmektedir: 10-126/b, 10-128/b, 11-134/a, 11-135/a, 11-136/a, 11-138/a, 11-141/a.

Dal harfi ile yazılan örnekler: 10-121/b, 10-122/b, 7-85/b, 11-131/a, 11-141/b, 12-145/b.

1-7/a : *bezedi* (z harfi yerine zel harfi ile yazılmıştır). 3-27/b : *sözde* (keskin z yerine zel ile yazılmıştır).

5-60/a : *toprağı* (Tı ile yazılan kelime, t ile yazılmış).

2-14/a (MK nüshasına göre yazıldığı için metinde 2-14/b) : *gayğu* (*ğayğu* kelimesinin ilk harfi olan kaf harfi, gayın olarak yazılmıştır).

b- Ünlüsü hareke ile yazılan kelimeler:

1-12/a : *gece kim* (iki kelime bitişik yazıldığı için "gece" kelimesinin e harfi, güzel h ile değil, hareke ile gösterilmiştir.) ; 4-52/a : *yüz*: (ünlüsü hareke ile yazılmış); 5-54/a : *şular* (u sesi hareke ile gösterilmiş.) 5-55/a : *güneşüñ*: (vav'sız yazılmış) ; 5-59/a : *döşene* (vav'sız) ; 6-68/a : *toprağdan* (vav'sız yazılmış) ; 6-68/a : *başın* (elifsiz hareke ile) ; 6-68/b : *yaşın* (mısrada iki defa geçiyor. Önce elifli, sonra elifsiz. Vezin icabı olma ihtimali düşünülebilir.) ; 6-69/b, 14-172/b : *bugün, gündür, gününde* (gün kelimesi vav'sız yazılmış); 7-87/a, 9-107/b : *tañr* (son ünlü hareke ile gösterilmiş); 9-113/a : *yidi* (son ünlü hareke ile); 9-114/a : *bölük bölük* (muhtemelen vezne daha iyi uydurmak için birincisinde uzun yani vav harfi ile, ikincisinde kısa, yani hareke ile yazılmış); 7-85/b : *şamu* (son ünlü hareke ile yazılmış) ; 8-99/b, 10-120/a : *şamu, şamusın* (vav'sız hareke ile yazılmış); 10-126/a, 10-130/b : *řamunuñ, şamu* (Son ünlü hareke ile. Genellikle tamu olarak geçer); 7-91/a : *kefe* (son ünlüyü h yerine hareke ile yazmış); 13-159/b : *çok* (vav'sız hareke ile); 14-170/a : *kendü* (son ünlü hareke ile); 14-175/a : *ulu* (son ünlü hareke ile); 14-173/b *yolunu* : (yolun ünlüsü hareke ile) 14-176/b : *sözi* (söz vav'sız).

Osmanlı Türkçesinde yazılmayan ses uyumu birkaç kelime imlaya yansımıştır:

14-172/b : *gününde* (Osmanlıcadaki imlası "güninde") ; 14-173/b : *yolunu* (Osmanlıcadaki imlası: *yolnu*) ; 14-175/a : *ulu* (son ünlü hareke ile. Osmanlıcadaki imlası: *uli*) ; 10-121/b : *görüser* ("göriser "olsa imlaya ve kafiyeye uygun düşerdi).

Osmanlı Türkçesinde ayrı yazıldığı halde birleşik yazılan kelimeler:

6-71/b : *sizüñiçün*; 6-78/b : *ölmüşiken*.

METİN

- 1-1 bismillâhi'r-rahmâni'r-rahîm
destân-i 'arâşât ve bihî nesta'în
bu hikâyet geldi hatruma 'azîm
kahr lûfi yaradan şâh-ı kâdîm
evvel oldur evveliniñ haddi yok
âhîr oldur âhîriniñ 'addi yok
mañlukâtı yoğ iken var eyleyen
bañga tapuñ deyi güftâr eyleyen
- 1-5 yaradandur on sekiz bin 'âlemi
döridendür hür u melek u âdemi
cenneti yaratdı şâlihler için
tamuyı yaratdı fâlihler için
cenneti mü'minler için bezedi
tamuyı kâfirler için düzedi
viribidi muştafâ'yı dünyâya
küllî kulları çalab'a ündeye
muştafâ ünledi kulları hak'a
kimi döndi kimisi tutdı yağa
- 1-10 kimisi uydı kimisi uymadı
dîn-i islâm'un koqusun tuymadı
ol iki cihân güneşi muştafâ
'âleme rahmet olan kâf'dan kâf'a
ol gece kim varmışıdi mi'râca
gökleri seyr eyledi uçdan uca
tamuyıla uçmağı gördi 'ayân
gelicek eşhâbına kıldı beyân
- 2 cenneti şerh idicek şâz oldılar
ğayğudan guşşadan âzâd oldılar¹⁵
- 2-15 tamuyı vaşf idicek ağlaşdılar
zârılık kılup yürek tağlaşdılar¹⁶
ben dağı vaşf ideyin anı şaña
ger kulağ açarısañ benden yaña
ilk 'arâşât günini söyleyelüm
yolumuz kanda gider diñleyelüm

¹⁵ Bu beyit, MK nüshasındaki sıraya uygun olarak yazılmıştır.

¹⁶ Bu beyit, MK nüshasındaki sıraya uygun olarak yazılmıştır. OFSN: jağladılar.

- 'araşâtın küccügi ölümdürür
işbu sözde naşihat delimdürür
- buña kıyâmet-i şugrâ didiler¹⁷
köprüdür ilkin buña ugradılar¹⁸
- 2-20 virelüm hem ol kıyâmetden haber
çok hikâyet var bu sözde mu'teber
- sol gün eger urasın yasduga baş
vârişler mâlını kıla hem tıraş
- melekül-mevt gele cânun kaçdına
azâzil gele imânun kaçdına
- 'aceb âsân vire misin anda.cân¹⁹
kurtara mısın 'azâzil'den imân
- sın içinde kılıslarlardür sü'âl
söyleye misün faşih yâ dilün²⁰ lâl
- 2-25 sınını giñideler mi yoḥsa tār
derece cennet mi ola²¹ yoḥsa nār
- küccük kıyâmeti işbudurur didük
cehd ide gör dîniñi koma gedik²²
- 3 virelüm ol kıyâmetden hem haber
çok hikâyet var bu sözde mu'teber
- ol zamānuñ begleri zālīm ola
dünye seve kâzılar (kâzılar) rüşvet ala
- kılmaya 'âlimler 'ilmiyle 'amel
yıka²³ bunlarun dinin²⁴ tül-i emel
- 3-30 ol zamānuñ pîrleri zānî ola
nev-cüvânlar fâsık-ı fânî ola
- qalmaya hâtün kişilerde hayâ
bî-hayâlık ideler hem ser-mayâ (sermâye)
- pîrlere yigitler 'izzet itmeye
degme kişi dîn yolunca gitmeye

¹⁷ Bu mısra, MK nüshasına göre yazılmıştır.

¹⁸ Bu beyit, MK nüshasındaki sıraya uygun olarak yazılmıştır.

¹⁹ OFS nüshasında silik yazılan kısım MK nüshasına göre okunmuştur.

²⁰ OFSN : kendü.

²¹ OFSN : resüle.

²² Bu mısra MK nüshasına göre yazılmıştır. Bu mısradaki "dîniñi" kelimesi, "dîniñe" şeklinde anlaşılmalıdır.

²³ OFSN : buḥl.

²⁴ OFSN : dini.

- kıanda meyhâne varyise (var ise) hep ıola
 kıanda mescid var ise ıssuz kıala
 bu ħalāyık azğünü gümrah ola
 degmeler varmayısar toğrı yola
- 3-35 bir kışı kıalmayısar ħakk'a tapar
 bu didüğümnden kıyāmet sonra kıopar
 pādşāh isrāfil'e emr eyleye
 şūruñı ur diyü²⁵ aña söyleye
 ala ol dem isrāfil şūrı ura
 şūr āvāzı tokuna.yir u göge²⁶
 hep ħalāyık deng ve de mest ola
 içmedin esrük yimedın bengi ola
 yir yüzinde hep ħalāyık deng ola
 kıminün 'aklı gide kımi öle
- 4-40 yinmek içmek añalar ne ħavāyiş (ħāhiş?)
 kımesne bulmaya ol dem āsāyiş
 tağlar aşığa yıkıldı şanalar
 gökleri yire döküldi şanalar
 geçe bunuñ üzerine çok zamān
 ikileyin urula şūr nāgehān
 cümle yir ehli gök ehli hep öle
 ħađ te'ālā bākī kendüsi kıala
 diye kıanı māl u milk benim diyen
 milk kımün imiş gözün aç gör beyān
- 4-45 li-ķavlihī te'ālā li-meni'l-mülkü
 el-yevme li'llāhi'l-vāħidi'l-ķahhār
 bir yile emr eyleye şāh-ı kıadım
 Kım adıdūr ol yilün riħu'l-'akım
 igne yurdusunca bir eseyidi
 'ād ķavminün kökün keseyidi
 'arş altında kıalanı bağlıyıldı
 şalıvirdi ħađ te'ālā es didi
 pādışāh destūr vire ese o yil
 ne şehirler kıoyısardur ne ħuz il
- 4-50 tağları birbirine hem urısar
 yüceleri alķađa şavurısar

²⁵ OFS nüshasında bu kısım silik olduğu için MK nüshasına göre yazılmıştır.

²⁶ Bu beyit, MK nüshasına göre yazılmıştır.

- mağrib u maşriğ kâmusı ola düz
şöyle düz ola giri kalmaya göz
yir yüzin pamuk gibi hep atısar
Bir zamân şöyle ıszuluk yatisar
- 5 päre päre ola gökler söküle
ay u yılduzlar denize döküle
kuruya deñizler içinde şular
bunu bilen âdemî nice güler
- 5-55 güneşün ardıyiken yüzi döne
Çârḥ-1²⁷ felekden mîl kadar yire ine
ḥağ te'âlâ yaradaldan dünyâyı
zâhir edelden bu fânî bünyâtı (bünyâdı)
- ne kadar kim maḥlûkât gelmişidi
õñ ü soñ ölüp tûrâb olmuşıdı
titrye yer bunları şöyle ata
birisin kômaya kim yirde yata
- girü inince döşene yiñi (yiñe ?) yir
ben dimezem bunu üstâz böyle dir
- 5-60 maḥlûkuñ toprağı ol yire ine
yiñi yiriñ üzerine ol kona
- bir ḥaşır gibi bu yiri şoyalar
arş ayağına tayayı koyayalar
işid imdi pâdişâhuñ kudretin
zî-te'âl'llâh bilesin ḥikmetin
- maḥlûkâtın kâmusı olmuşiken
küllûsi geçüp fenâ olmuşiken
evvel irâfil'i dirgüre ḥudâ
girü añâ rûḥını kıla 'aṭâ
- 6-65 lafz-ı kudret çün añâ emr eyleye
ur üçüncü şuru diyi söyleye
çün ura isrâfil üçüncü şuru
ola yir ehli gök ehli hep diri
- çünkü isrâfil şurunı nefḥ ide
ne kim rûḥ varısa cismine gide
muştafâ götüre toprağdan başın
ağlayu ümmet diyü yaşın yaşın
- gele cebrâ'il diye yâ mußafâ
bugün ol gündür ki kılasın vefâ

27 OFSN : çâr.

- 6-70 getüre uçmağdan aña hülle²⁸ tãc
şu'lesine irmeye anuñ sirãc
ola mĩkã'il elinde hulle ton
sizũñiçün geldi giyũñ bunu çün
ola isrãfil elinde bir 'alem
anuñ altındağıya yoğdur elem
ola 'azrã'l elinde bir Burãğ
diye yã aħmed burãğdan yaña bağ
giyüreler hulleyi uruna tãc
vir şalevãt muştafãya gövnũñ aç²⁹
- 6-75 aħmedi ol burãğa bindüreler
burãğı 'arşdan yaña döndüreler
muştafã 'arş gölgesine çün gele
işid imdi maħlũkuñ ħãli n'ola
işid imdi maħşer ehli ħãlini
kimse anda yürümezdi şalını
ğamusı maħşer yirirne dirile
çün ħalãyiğ ölmüş iken dirile
- 7 emr ola hem cehennem ağızın açã
maħşer ehli üstüne ħorlar şaçã
- 7-80 Ol odun her birisi ħağlar gibi³⁰
işüdüben ölmüdük ağlar gibi
güneş ıssısı cehennem heybeti
ğaplaya ħalkı bularuñ ħayreti
hep ħalãyiğ ħamusı 'üryãn ola
ağlamağdan gözleri giryãn ola
ğaplaya ħalãyiğı ħorğu deri
kimse ne 'avreti bile ne eri
yarın kişi kendözini bilmeye
işi ağlamağdan ola ħiç gülmeye
- 7-85 ata oğuldan ana kızdãn ħaçã
ğığurucek ħamu çün odlar şaçã
ğavlehũ te'ãlã "yevmie yefifürü'l-mer'ũ min aħĩhi³¹
ve ummihĩ ve ebihĩ³² ve şãhibetihĩ ve benĩhi³³ li-küllĩ emmri³⁴

²⁸ OFSN : dürlü.

²⁹ Bu mısra MK nüshasına göre yazılmıştır. OFSN : ol külãh tãci degildür dibãc.

³⁰ Bu mısra MK nüshasına göre yazılmıştır. OFS nüshasında: degme ħovuğları (ğorları ?) ola ħağlar gibi.

³¹ 34. ayet, abese suresi.

- tañrı kâzî ola mîzân qurula
varmağıl mîzân qatına qurula
- quralar³⁵ cehennem ağızına şırâṭ
niçelere deger eylükden berât
- ola kıldan inçe kılıçdan iti
karañu dünden karañusu qatı
- 7-90 biñ ola yoquşı biñ yıllık iniş
ola biñ yıllık düzi şöyle dimiş
- terâzûnuñ kefesi dünyâ kadar
varıcaq utanmayasın³⁶ kıl³⁷ hâzer
- 8 niçelerüñ ağır gele yazuğı
bunda ma'şiyet idindi azığı
- niçelerüñ hayrı ağır geliser
pâdişâhdan hür-ı cennet alısar
- niçelerüñ bitisi ola³⁸ kara
süre feriştele anları nâra
- 95 niçelerüñ bitisi virile aq
cennet içine girüp bine burâq
- niçelerüñ açılısar soymacı
ne şeyha hürmet ideler ne hâcî
- şormayalar anda aşliyle neseb
ne ki işledüñise ola hisâb
- kimisi bunda ziyân itmişidi
ma'şiyet ağısını tatmışidi
- niçeler uğurluq eylemişidi
tamı yolun bunda söylemişidi
- 8-100 niçeler kılmışlaridi bunda qan
öldürüp oçürmüşleridi bunda cân
- niçeler uğurlayın içmişidi
tevbesüz âhirete göçmişidi
- keşf olısar qamusınuñ hâleri
mühr ola hiç söylemeye dilleri

³² 35. ayet, abese suresi.

³³ 36. ayet, abese suresi.

³⁴ 37. ayet, abese suresi, devamı yazılmamış.

³⁵ OFSN : gerile.

³⁶ OFSN : olmayasın.

³⁷ OFS nüshasında burada "sen" kelimesi mevcuttur.

³⁸ OFSN : virile.

- cümle a'zaları şanukluk vire³⁹
niçe yüz suyu dökülüser yire
- ve tükellimunā eydīhim ve teşhedū
ercülühüm bi-mā kânū yeksibün⁴⁰
- 9-105 niçeler şırâtı yıl gibi geçe
niçeler degmeye kuş gibi uça
- yügrük at gibi geçiser niçeler
şöyle sür'atile andan geçeler
- yıldırım gibi geçiser niçeler
tañrı 'aşıklarıdur meger bular
- niçeler segirdi segirdi geçe
vara cennetde bular şahūr içe
- niçeler geçemeyüp düşeler
od içinde zārı (zārī) kırup bişeler
- 9-110 her günü biñ yıl ola ber-tamām⁴¹
kıruya diller şamaqlar ey hümām
- aça ağzını cehennem söyleye
baña gıdāmı (gıẓāmı) ilāhī vir diye
- hağ te'ālā'nuñ ferişterleri var
şöyle 'aẓīm yaradılmışdur bular
- yidi deñizün şuyını başına
dökselerdi inmeyeydi kaşına
- süreler bölük bölük kâfirleri
şamu içine⁴² dökeler anları
- 9-115 şamuyı vaşf ideyin diñle saña
ger kulağ açarısañ benden yaña
- yidi katdur birbirinden aşağa⁴³
şurmet eylemez iriye uşağa

³⁹ Bu mısra MK nüshasına göre yazılmıştır.

⁴⁰ 65. ayet, Yâsîn suresi.

⁴¹ Bu mısra MK nüshasına göre yazılmıştır. OFSN : elli biñ yılca ola ol gün tamām.

⁴² OFSN : içinde.

⁴³ Burada Cehennem tabakaları, bazı muteber kaynaklarda bildirildiği gibi değil, farklı şekilde yazılmıştır. Genel olarak Cehennem'in tabakaları şöyle bildirilmiştir: Cehennem yedi tabakadır. Birinci tabaka, en hafifidir. Adı **Cehennem**'dir. Burada, Müslümânlardan bir kısmı yanıp, günâhlarından temizleneceklerdir. İkinci tabakası daha şiddetlidir. Adı **Sa'ir**'dir. Burada, Tevrât'ı değiştirenler yanacaktır. Üçüncü tabakası daha şiddetli olup, adı **Sakar**'dir. Burada İncili değiştirenler yanacaktır. Dördüncü tabakanın adı da **Cahim**'dir. Burada, güneşe, yıldızlara tapanlar, **Hutame** denilen beşincisinde, ateşe, ineğe tapanlar, müşrik olan Budistler, Brehmenler yanacaktır. Altıncı tabakası, **Lazy**'dir. Burada hiç dini olmayanlar, müşrikler yanacaktır. Cehennemin yedinci tabakası, en dibi, en şiddetli tabakası olup, adı **Hâ-viye**'dir. Burada münâfiklar, mürtedler yanacaktır. Bu yedi tabakanın isimlerinin sırası, *Tefsir-i Mazheri*'de ve *Gâliyye*'de başka türlü yazılıdır.

- eñ aşâğasında sa'îr şamısı
anda gider kâfirler şamısı
- 10 hem ikinci şamu adıdur saşar
tañrı münâfıkları anda yaşar
bu üçüncü şamû adıdur şübür⁴⁴
anda müşrikler gire ehl-i kübür
- 10-120 eydelüm dördüncü veylün⁴⁵ şamusın
girmeyesin bekleğil dîn nâmusın (nâmûsın)
anda zâlim pâdişâhlar giriser
od içinde dürlü 'azâb görüser
çün bşinci şamu adı hâviye
toptoludur içi oddan zâviye
okuduğın tutmaz 'âlimler gire
'ilmiyile 'amel itmedi zîre (zîrâ)
şamunuñ altıcısıdur huşame
şefkat itmez anuñ odı âdeme
- 10-125 anuñ içinde yamsar zâniler (zânîler)
cürm-i bâkî oldı sa'y-i fâniler (fânîler)
şamunuñ yedincisi gayyâyimiş
otdan içi toptlu hayyâyimiş
şol atasın anası âzarlayan (âzarlayan)
kur'an'ı terk idüben ır ırlayan
dağı artuğ aluben evsük şatan
anlar olısardur ot içinde yanan
ğybet idüp niçenüñ etin çeken
şol⁴⁶ yalan tohumını dünyâda eken
- 10-130 güci yeddüğüne nâ-şak zulm iden
şakş'ı koyup şamı yolunca giden
- 11 küll-i bunları süriserler oda
şaşm idiser yarın anlara şudâ
meger anlar girmeye tevbe kıla
tevbe anlaruñ yarın elin ala

⁴⁴ Bu isimde bir tabakadan bahseden hiçbir esere rastlayamadık. Bazı kitaplarda şübür kelimesinin "helâk" manasına geldiği ifade edilmektedir.

⁴⁵ Veyl, Cehennem'de bir vadi olduğu bildirilmiştir. Şöyle bir hadis-i şerif rivayet edilmektedir: "Çok Müslüman evlâdı, babaları yüzünden Veyl ismindeki Cehenneme gideceklerdir. Çünkü, bunların babaları, yalnız para kazanmak ve keyif sürmek hürsına düşüp ve yalnız dünyâ işleri arkasında koşup, evlatlarına Müslümanlığı ve Kur'an-ı kerîmi öğretmediler. Ben böyle babalardan uzağım. Onlar da, benden uzaktır. Çocuklarına dinlerini öğretmeyenler, Cehenneme gideceklerdir".

⁴⁶ OFSN : şöyle.

- söyleyelüm şıfatından şamunuñ
 kırküp ötündügi⁴⁷ oldur şamunuñ
 var anuñ içinde otdan tağları
 eridiserdur yürekden yağları
 11-135. var anuñ içinde otdan dereler
 'aşılara (āşılara) anda 'azāb vireler
 degme zebāniler (zebāniler) otdan gey ulu
 vaşf idersem kıyāsa gelmez tolu
 ola hūd⁴⁸ tağı gibi degme dişi
 kalanın aña kıyās⁴⁹ it yā kişi
 deve boynu gibi her otdan yılan
 kırş gibi şamu içinde hem⁵⁰ yilen
 degme 'akreb her biri kâtır gibi
 ne gönül gözede ne hâtır gibi
 11-140 ol zebāniler tuta kâfirleri
 hem yüzi üzere süriye anları⁵¹
 boynuna otdan selāsıl⁵² taşalar
 süriyüp bağrını oda yağalar
 şoka 'akreblar yılanlar anları
 şöyle şokalar aciya cânları
 dilini kâfirlerün çeyneyeler
 tañrı'ya kılmaduñ ikrâr diyeler
 12 od içinde bunça yıllar yanalar
 ne yiyeler ne hoz içüp kanalar
 12-145 bir yanı yana ve bir yanı bite
 ol biten yanından od girü tuta
 döne gelüp mâlik'e söyleyeler
 biz acıkduğ yiyecek vir diyeler
 ol mâlik bunlara zaqqüm yidüre
 yudamayup boğazlarına dura⁵³
 şuşaduk diyü bu kez yalvaralar
 bunlara hammim (hamim) şarābın vireler
 ol hamim şarābını bunlar içe
 içe bağı külli aşğa geçe

47 OFSN : üşendügi.

48 Uhud dağı kastedilmiş olsa gerek.

49 OFSN : kıyās.

50 Burada kelime, "her" gibi yazılmış ise de, mana göz önüne alınarak "hem" okunmuştur.

51 OFS nüshasında bu mısra şöyledir: yüz üstine süriyeye anları.

52 OFS nüshasında : selāsiller.

53 Bu beyit, MK nüshasına göre yazılmıştır.

- 12-150 od içinde kıla ebedî bular
zîrâ kim allâhı inkâr itdiler⁵⁴
yine geldük biz kıyâmet hâline
gey kulağ vur râvîlerün kâline
maḥşer ehlinün kamu mü'minleri
kim size vaşf itdügüdük anları
dirilüp âdem ataya geleler
yâ ata meded diyü yalvaralar
bizi allâh'dan dile kırtılalum
ıssıdan yanduk ferâgat bulalum
- 12-155 şamu heybeti kıyâmet⁵⁵ ıssısı
zâ'f olduk dile ḥazret'den bizi
âdem ata eyde men suç işledüm
emrini terk idüben buğday yidüm
- 13 suçluyam ben dileyimezem sizi
kesünüz benden yeñeldiñ [siz sözi]⁵⁶ ?
meger oğlum nûḥa varasız diye
ḥağ te'âlâ'dan sizi ol dileye
ağlaş ağlaş nûḥa geleler
nûḥ öñünde çok tezzarru' kılar
- 13-160 eydeler bugün bizi yâ nûḥ dile
işbu dertden cânımız feraḥ bula
nûḥ eyide ben günâh itdüm 'azîm
ben sizi dileyimezem nideyim
ümmetümün ben helâkin diledüm
anlarun helâkine diş biledüm
ḥağ te'âlâ virdi anlara tufân (tufân)
küllüsi ğarğ oldu kırtarmadı cân
işbu sözim baña olmışdur ḥicâb
meger ibrahîm kıla size taleb
- 13-165 gelüp ibrahîm ḥalîl'i bulalar
ağlaşalar hep bu degül güleler
kamusı meded diyü ağlaşalar
zârilik (zârilik) kırup yürek tağlaşalar
dilegil bizi çalab'dan yâ ḥalîl
bizi maḥşer ıssısı kıldı zefil

⁵⁴ Bu mısra MK nüshasına göre yazılmıştır.

⁵⁵ OFSN : cehennem.

⁵⁶ MKN : bu sözi.

çünkü ibrahîm'e bunlar yalvara
işid ibrahîm ne diye bulara

dünyede söylemişem ben üç yalan
bunda oldur uş baña hiçâb olan

14-170 şimdi⁵⁷ baña kendü nefsum kayisi
ismâ'il'i (ismâ'il) aılmazam degül sizi

müşâ peygambere varasız meger
dilerise sizi haqdan ol diler

ağlaşu bu kez müsâ'ya geleler
müsâ'yı maşşer yerinde⁵⁸ bulalar

diyeler bize meded kıl yâ müsâ
bekleyensin dîn yolunu yâ müsâ

müsâ eyide dileyimezem sizi
baña nefsum kayısı koñ bu sözi

14-175 işledüm dünyâda bir gey ulu kan
kıbîyi öldürmişidim ol zamân

dileyimezem çalab'dan ben sizi
kendü nefsim⁵⁹ kayısı koñ bu sözi

meger 'isâ'ya varasız kamuñuz
küllünüz bile hâş u 'amuñuz

'ağlayu bunlar 'isâ'ya geleler
yâ 'isâ meded diyü yalvaralar

bizi allâh'dan dileyivir bugün
maşşer ıssısı bize urdı düğün

14-180 iki evden birine şalışun bizi
yâ nebî şeff' dutunuruz sizi

'isâ diñleye bularuñ sözüni
kaldurup baqmaya hergiz yüzünü

diye baña kendü nefsum kayısı
terk idün beni sözüñ uş [eyüsi] (eyidesi işidesi ?)

15 baña bühtân itdi kâfirler kamu
tañrısın dimediler mi ey 'amü

baña ol dem olıpdurur hem hiçâb
nice virem haq te'âlâ'ya cevâb⁶⁰

⁵⁷ OFSN : uş

⁵⁸ OFSN : güninde

⁵⁹ OFSN : suçum

⁶⁰ Bu mısra MK nüshasına göre yazılmıştır.

- 15-185 muştafâ'ya varıgörün kamuñuz
 zârlık (zârlık) kılun hâş u 'âmuñuz
 derdünüze andan olısar devâ
 ol kılsar hâcetünüzi revâ
 geleler 'arş gölgesinde aḥmed'e
 tañrı'nuñ ḥabîbi ol muḥammed'e
 eyideler yâ resûlullâh meded
 çekmişüz bugün belâ-yı bî-'aded
 bizi allâh'dan dilegil yâ ḥabîb
 derdine yazuklu ümmetün ṭabîb
- 190 muştafâ bunları görüp ağlaya
 bunları dilemege bil bağlaya
 tâcını kıoya⁶¹ çıkara ḥulleyi
 ine⁶² burâkdan kıanı ümmet diyi
 ura toprağa yüzini muştafâ
 dileye bunları ol bedr-i şafâ
 ḥaḳ te'âlâ aḥmed'e kıla nidâ
 üçde birin diye kim kıldım 'aṭâ⁶³
 başuñı kıaldır diye yâ muştafâ
 ümmetüne eyledük bugün vefâ
- 15-195 muştafâ kıaldırmayısar başını
 döküser anda gözünün yaşını
- 16 muştafâ eyde bağışlağıl baña
 maḥşer ehlin kıamusın öñden soña
 ḥaḳ [diye ki]⁶⁴ götür başuñ yâ ḥabîb
 derdine yazuklu ümmetün ṭabîb
 cümle ĩmân ehlini virdüm⁶⁵ saña
 maḥşer ehlin kıamusın öñden soña
 muştafâ yerden götüre başını
 gözlerinin anda sile yaşını⁶⁶

⁶¹ OFSN : tâci gidere

⁶² OFSN : indi

⁶³ Bu mısra MK nüshasına göre yazılmıştır. OFS nüshasında şöyledir: üç uludan birini kıldım 'aṭâ

⁶⁴ OFSN silik olduğı için bu ifade MK nüshasına göre yazılmıştır. MK nüshasında burada iki beyit tek beyitte toplandığı için mana dikkate alınarak yazılmıştır.

⁶⁵ OFSN : didüm. MK nüshasında burada iki beyit tek beyitte toplandığı için mana dikkate alınarak yazılmıştır.

⁶⁶ MKN buradan itibaren tamamen farklıdır. Nüshada cennet nimetleri uzunca anlatılmıştır.

- 16-200 ol ebübekir 'ömer 'oşmān 'alī
 ol 'alem dibinde hep cümle vefī
 ol 'alem adı livā-yı ḥamd ola
 anda mü'minler ḳamu ḥāzır gele
 giye ḥulle hem urına tācını
 Toylaya 'ālemlerūn muḥtācını
 ne ki ḥamuda mu'azzeb varısa
 od içinde cānları düşvārisa
 muştafā'izzetine āzād ola
 ḥamuda kāfirleri ebed ḳıla
- 16-205 bay u yoḥsul ulu kiçi ḥāş u 'ām
 söyle cennete gide hem ol imām
 geçeler bunlar şırātı şevḳ ile
 gireler uçmaḳ içine cevḳ ile
 ḥūr u ḥulle tāhir u tāc u Burāk
 ola mü'min ḳullara cennet turak
 ebedī cennet içinde ḳalasız
 raḥmeti göline dostuñ ḥalasız
- 17 derdiñe dermān ola çün muştafā
 vir şalevāt ḳarışasın ol şafa
- 17-210 bu yaḥyāoḒlunun ilāhī suçı bol
 tutmadı senden yañaya görklü yol
 ḳalmışuz gūnāh içinde mübtelā
 meger elümüz girü fażluñ ala
 bilürüz senden yañaya güçdurur
 illā āzıḳlarımız hep suçdurur
 girü sen yā rabbenā luḫ eylegil
 ol ḳamu suçlarımız baḒışlaḒıl
 muştafā yüzi şuyına ey kerīm
 yarlıḒa ehl-i imānı yā raḥīm

SÖZLÜK

'**ād kavmi** : hüd aleyhisselâmin kavmi bu kavim nûh aleyhisselâmin torunlarından âd'ın evlâdından çoğaldıkları için bu adı almışlardır. Bu kabîle, Yemen'de hadramüd bölgesinde, umman ile aden arasında ahkâf denilen yeri yurt edindi. Yemen ile Şâm arasında yerleştikleri de rivâyet edilmiştir.

'**add** (a.): sayı, sayma, tutma, sanma.

'**alem** (a): bayrak, işaret

'**alî** : resulullah'ın amcası ebu talib'in oğlu olup aynı zamanda damadıdır. hicretten yirmi üç yıl önce doğdu. on yaşında iman etti. hicri 35 senesinde halife oldu. hicri 40, miladi 660 yılında şehit edildi.

'**âlim** (a.) ilim sahibi, bilgili

'**amel** (a.): iş, fiil, amel, tatbik etme, bir ilahi emri yerine getirme

'**amû** (a.): amca

'**arasât** (a.): öldükten sonra insanların diriltilip toplanacakları meydan

'**arş** (a.): allahû teâlânın yarattığı en büyük varlık. yedi kat göklerin ve kürsünün üstünde olup, halk (madde) âleminin sonu, emr (maddesizlik) âleminin başlangıcı.

'**âşî** (a.): ilahi emirleri yerine getirmeyen, günahkar, itaatsiz

'**aâ** (a.): verme, ihsan

'**avret** (a.): kadın, insan bedeninin görünmesi haram olup namazda örtülmesi şart olan yerleri

'**ayân** (a.): aslı 'iyân şeklindedir; görünen, belli

'**azâzil** (a.): şeytan

'**azîm** (a.): büyük

'**azrâ'îl** (a.): mukarreb meleklerden ruhları kabzetmekle vazifeli melek

a'zâ (a.) uzuvlar

âdem : kur'ân-ı kerimde ismi geçen peygamberlerden. Yeryüzünde yaratılan ilk insan ve ilk peygamber, bütün insanların babası.

âdemî (a.): insan, adam, insana mensup ve müteallik

ahmed : peygamberimiz hazret-i muhammed'in diğer bir ismi.

ağu : zehir

âhîr (a.) (**âhîr öldür**): allahû tealanın varlığının sonu yoktur, hep var olacaktır, bakidir.

âhîret : (a.) ahiret, ukba

añ- : hatırlamak, anmak.

artuk : fazla

âsân (f.): kolay

âsâyiş (f.) rahat, huzur, emniyet

aşl (a.) kök dip, temel, esas, baş, asıl, hakikat

ata : baba

âvâz (f.): ses

âzâd (f.): serbest, özgür, salıverilmiş

âzık : yiyecek, gıda, azık

bâkî (a.): daimi, kalıcı, allahû teâlânın esmâ-i hüsnâsından (güzel isimlerinden). devamlı, ebedî, sonsuz, varlığının sonu olmayan.

bedr-i şafâ (a.): temiz ve duru dolunay. burada peygamber efendimiz kastedilmektedir

belâ (a.): afet, sıkıntı, tasa, kaygı, musibet, mücazat, imtihan.

bî-'aded (f.a.): sayısız, çok fazla

bengî (f.): beng tiryakisi, esrarkeş

berât (a.): nişân, rütbe, imtiyaz ve taltif için verilen resmi ferman

ber-tamâm (f.a.): eksiksiz, ne eksik ne fazla

beyân (a.): izah, açıklama, açık söyleme, anlatma, öğretme

bî-hayâ (f.a.): hayasız, utanmaz, edepsiz

bil : bel

bile : ile

binâ (a.): yapı, ev, yapma, kurma.

biş- : pişmek.

biti : yazı, amel defteri

bular : bunlar

burâk (a.): cennet'e mahsus bir binek vâsıtası, (kelimenin kökü; (berk)dir. burak'ın hadis-i şerife göre ta'rihi: "merkepten

büyük, katırdan küçük hacimde bir dâbbe ki; ayağını gözünün münthesasına basar." bu ise bir berk ve elektrik sūr'atini anlatır

bühtân (a.): iftira, birine yalandan bir şey isnat etmek

bünyât [bünyâd] (f.): temel, esas, yapı.

cebrâ'il : dört büyük melekten biri. peygamberlere vahy getirmek, onlara allahû teâlânın emir ve yasaklarını bildirmekle vazifeli melek. buna cibrîl, rûh-ul-emîn, rûh-ul-kuds, nâmûs-ı ekber de denir.

cehd (a.): olanca gücü ve kuvveti sarf etmek, çalışma, azim, gayret

cehennem (a.): kâfirlerin devamlı, günahkâr müslümanların ise, günahları kadar âhirette azab görecekleri yer. cehennemnin birinci tabakasının adı da cehennemdir.

cennet (a.): bahçe. âhirette müslümanların nimet ve mutluluk içerisinde sonsuz olarak yaşayacakları yer.

cevk (muarrab) : topluca, deste, cemaat

cism (a.) : varlığı bilinen, hayyiz olan, mekânı, ciheti, uzunluğu, genişliği ve derinliği olan şey.

cümle (a.): hep, bütûn, tam

cürm (a.): kabahat, kusur, hatâ, isyan, günah, kanun hilâfına hareket.

çalab : ilâh, mabud, cenâb-ı hak, rab.

çün (f.): gibi, zira, çünkü, madem ki, nasıl, nice.

degme : her, herhangi

delim : çok fazla

deng : şaşkın, hayran

der : ter

dermân (f.) : ilaç

destür (f.) : emir, izin

devâ (a.) : ilaç, çare

dîn (a.): allah'a ibadet ve manevi itikatlar hususunda tutulan yol

dirgür : diriltmek

dir : dermek, derlemek

döriden : var eden

düğün : düğüm

dün : gece

dünyâ (a.): yer küresi, ahirete nispetle şimdi, ölümden önce olan her şey, kalbi allahû teâlâdan gâfil eden, o'nu unutturan her şey. Allahû teâlânın haram (yasak) ettikleri ile peygamber efendimizin mekrûh dediği şeyler.

düşvâr (f.): zor, güç

düze- : hazırlamak

ebed (a.): sonsuz, sonu olmayan gelecek zaman

ebübekir : hazret-i ebubekir, hulefâ-yı raşidinin birincisi. adı abduallah bin abu kuhâfe'dir. ilk iman eden hür sahabidir. aşere-i muşerennin birincisidir. hicri 13, miladi 634 yılında vefat etti.

elem (a.): ağrı, acı, keder, dert, gam, kaygı

er : erkek

eşâb (a.): arkadaşlar, sâhib kelimesinin çoğuludur. peygamber efendimizi görüp imân eden ve mü'min olarak vefât eden mübârek kimseler.

evsük : eksik

evvel (a.): allahû teâlânın esmâ-i hüsnâsından (güzel isimlerinden), herşeyin başlangıcı olan, varlığından önce yokluk geçmeyen, hiçbir şey yok iken, vâr olan.

eyd- (eyid-) : söylemek.

fânî (a.): yok olucu, geçici, devamlı olmayan

faşîh (a.): fesâhatla, doğru ve hatasız olarak söyleyen, açık ve güzel konuşan

fâsık (a.): günahkar, fîsk ve fücür sahibi

fazl (a.): ihsân, üstünlük, fazilet, zati meziyet, marifet, kemal, ahlak ve akide doğruluğuyla beraber bilgi, ilim

fenâ (a.): yokluk, yok olma

ferah (a.): sevinç, gönül genişliği

ferâgat (a.): vazgeçme, istirahat etme

ferişte (f.) melek

ğarç (a.): batmak, suda boğulmak

ğaygu : keder, kaygı, gam

ğayyâ (a.): cehennemnin beşinci tabakasındaki çok korkunç bir kuyunun adı.

ğıybet (a.): bir kimsenin, yüzüne karşı söylendiği zaman hoşlanmayacağı, kalbinin kırılacağı bir sözünü, hâlini veya hareketini, arkasından, bulunmadığı yerde söylemek, hareketiyle göstermek veya imâ etmek, dedi-kodu.

ğūğur-: bağürmek, seslenmek

giryân (f.): ağlayan

görk : güzellik

götür : kaldırmak.

gövn (**gövün**) : gönül

ğuşsa (f.): gam, keder, üzüntü

gümrah (f.): yoldan sapmış, yolunu kaybetmiş, sapık fikirlere sahip.

habîb (a.): sevgili, peygamberimiz hazret-i mhammed'e atfen söylenmektedir.

hâcet (a.): ihtiyaç, lüzum

hâcî (a.): hacc farızasını yerine getirmiş olan müslüman

hak (**hakık**) (a.): allahü teâlânın esmâ-i hüsnâsından (güzel isimlerinden). vâcibü'l-vücûd yâni varlığı lâzım olan, hiç yok olmayan, dâimâ var olan ve kendisinden başkası yaratmaya lâyık olmayan, islamiyet, doğru, gerçek, alacak, pay, hisse.

hâl (a.): durum, vaziyet, dert, sıkıntı, kuvvet, mecal

halâyık [**halâ'ik**] (a.): yaratılmış canlılar

halîl (a.): dost, halilullah, allahü teâlânın dostu mânâsına ibrahîm aleyhisselâmın lakabı.

halk (a.): mahluk, yaratılmış, insan topluluğu, yaratmak, yoktan var etmek

hamîm (a.): sıcak ve kaynar su. 12 ayette geçen "hamîm" cehennemdeki azap türlerinden biri olmak üzere, bunun, cehennemliklere içirileceği ve başlarından aşağı döküleceği beyan edilir.

haşm (f.): kızmak, kızgınlık.

hâş u 'âm (a.): [hâş ve 'âm, ve "u" şeklinde bağlacı farsça kaidelerine uygun olarak yazılmış] herkes, bütûn herkes

hâtır (a.): riayet, hürmet, zihin, fikir, gönül, kalb, hal, tedbir, vesvese, gadaplandırma, hiddetlendirmek.

hâviye (a.): cehennem'in 7. tabakası

hayâ (a.): utanma, âr, nâmus, çirkin şeylerden sıkılma veya edebe uymayan bir şeyin meydana gelmesinden dolayı kalbde meydana gelen rahatsızlık

hayr (a.): iyilik, dinin ve aklın beğendiği, güzel ve faydalı gördüğü şey.

hayret (a.): taaccüb, şaşkınlık, şuuru yerinde olmama hâli

hayyâ (a.): canlı, diri olarak

hazer (a.): çekinme, zarar verebilecek şeyden kaçınma, korunma

hâzır (a.): göz önünde olan, amade ve müheyya olan, gaib olmayan

helâk (a.): ölme, telef olma, mahv olma, azab, korku, havf, büyük yorgunluk

hergiz (f.): sakın, asla

heybet (a.): korku ve hürmet uyandıracak hal, sakınıp korkulacak hal, azamet

hicâb (a.): perde, örtü, utanma, allah ile kul arasındaki perde, setretmek, gizlemek.

hikmet (a.): insanın, mevcudatın hakikatlerini bilip hayırlı işleri yapmak sıfatı, hakîmlik, eşyanın ahvâlinden, hârici ve bâtinî keyfiyetlerinden bahseden ilim, (buna ilm-i hikmet deniyor), herkesin bilmediği gizli sebep, kâinattaki ve yaradılıştaki ilâhî gaye.

hisâb (a.): öldükten sonra, dünyâda yaptıkları işlerden dolayı insanların sorguya çekilmesi.

hudâ (f.): rabb, sâhib, cenab-ı hak

hür (a.): allahü teâlânın imân edenlere mükâfat olarak yarattığı, nasıl oldukları bilinmeyen cennet kazı

hurmet (a.): hürmet, riâyet, haysiyet.

huşame (a.): cehennem'in beşinci tabakası

huz [**hod**] (f.): kendi, kendi kendine

hülle (a.): cennet elbisesi

ır : şarkı, türkû

ıssı : sıcak

ıssızlık : تنها ve ıssızlık

ibrâhîm: ibrahim aleyhisselam, kur'an-ı kerimde ismi bildirilen peygamberlerdendir.

ülû'l-azm denilen şeriat sâhibi, yeni din getiren peygamberlerden altı tânesi ve en büyüklerinden olan peygamberlerin üçüncüsüdür. dicle ile fîrat nehirleri arasındaki bölgede doğdu. babası mü'min olan târûh'tur. âzer, amcası ve üvey babasıdır. putlara ve yıldızlara tapan keldânî kavmine peygamber olarak gönderildi. kendisine on suhuf kitab verildi. bu kavmin o devirdeki hükümdârı olan ve ilâhlik iddiâ eden nemrûd'u da imâna dâvet etti.

igne yurdu : igne deliği

ikileyin : ikinci kez

ikrâr (a.): açıktan söylemek, kabul ve tasdik etmek, hakki itiraf etmek, karar vermek

illâ (a.): istisnâ (edatıdır) maadâ, olmadığı suretle, ael-husus, mutlaka, illâ, meğer, aksi hâlde, ne olursa olsun, bâhusus, ancak (gibi mânalara gelir).

imâm (a.): câmi, mescid veya başka yerlerde cemâate namaz kıldırın kimse. hadîs, fıkıh, kelâm ve tefsir ilminde ve tasavvuf gibi islâmî ilimlerden birinde en yüksek mertebeye ulaşan âlim. müslümanların devlet reisi.

imân (22): inanmak. "allahü teâlâdan başka mâbud, ilâh olmadığına, muhammed aleyhisselâmın o'nun kulu ve resûlü olduğuna" ve o'nun allahü teâlâdan getirdiklerine kalb ile inanıp dil ile söylemek.

inkâr (a.): kabul ve tasdik etmeme, bilme, tanımama.

ir : erişmek, yetişmek

isâ : isrâiloğullarına gönderilen peygamberlerden. yeni bir din getiren peygamber olup, kendisine dört büyük kitaptan biri olan incil verildi. annesinin adı meryem'dir. allahü teâlâ onu babasız yarattı.

ismâ'îl : yemen'den gelip mekke ve civârına yerleşen cürhüm kabilesine gönderilen peygamber. kur'an-ı kerimde ismi geçen peygamberlerden. peygamber efendimizin dedelerindedir. cürhüm kabilesine peygamber olarak gönderildi. ibrahim aleyhisselâmın oğludur. annesi hacir hâtun'dur.

isrâfil : dört büyük melekten biri. kıyâmet kopacağı vakit sür denilen boruya üfürmekle vazifeli olan melek.

iti : keskin

'izzet (a.) kıymet, şeref, hürmet, ikram, kudret, kuvvet

ķâf (a.): hayali bir kuş olan anka kuşunun ikamet ettiği masallarda anlatılan dağ. dünya çevresini kuşattığı anlatılır. metinde "ķâfdan ķâfa" olarak geçen ifadeyle "baştan sona" şeklindeki mana kastedilmektedir.

ķâfir (a.): islâmiyette inanılması lâzım olan şeylerin hepsine veya birine inanmayan, dinin emirlerini beğenmeyen, hafife alan, alay eden.

ķahr (a.): mahvetme, helâk etme, zorlama, kuzma, gadap etme.

ķâl (a.): söz

ķamu: hepsi, tamamı

ķanda : nerede

ķarañu : karanlık

ķatı : şiddetli, fazla, yoğun, çok

ķayı : sıkıntı

ķâzî (a.): kadı

ķendözi : kendi, kendisi

ķerîm (a.): allahü teâlânın esmâ-i hüsnâsından kudreti var iken affeden, vâd ettiğini yapan, vermesi ve ihsânı bol olan, ümîd edilenin üstünde olan, ne kadar yediğini ve kime yediğini hesap etmeyen, kendisine sığınanı koruyan ve isteyen zenginleştiren. muhterem, cömert, büyük zât. herkese faydalı işleri yapmak

ķeşf (a.): açmak, gizli bir şeyi bulmak, ortaya çıkarmak. bir şeyin üzerindeki kapalılığı kaldırmak. evliyânın, his ve akılla anlaşılmayan şeyleri, kalbine gelen ilhâm yoluyla bilmesi.

ķıbfî (a.): mısır'a ilk yerleşen insanlar. Mısır'ın yerli halkına verilen ad. kıbt kavmine mensup.

ķıyâmet (a.): allahü teâlânın emri ile isrâfil aleyhisselâmın sürü üfürmesi, ile bütün canlıların ölüp, her şeyin yok olması, kâinattaki nizâmın, düzenin bozulması, kıyâmetin kopması.

kıyâmet-i şugrâ (a.): küçük kıyâmet, herkesin kendi ölümü.

kıyâs (a.): bir şeyi diğer bir şeyle ölçme, bir şeyi başka şeye benzetme.

kiçi : küçük

kor : ateş

ķubûr (a.): kabirler

ķudret (a.): güç, güçlü olma. Allah'ın sıfat-ı sübûtiyesinden biri. Allah'ın teâlânın her şeye gücünün yetmesi.

ķurula : kuru kuru, eli boş

ķüll (a.): hep, tüm, bütün, çok.

lâl (f.): dilsiz

livâ-yı ħamd (a.): hamd (şükûr) sancağı. kıyâmet gününde, canlılar dirilip, arasat meydanında toplanınca, Allah'ın teâlâ tarafından peygamber efendimize ihsân edilecek olan ve altında bütün inananların toplanacağı sancak-ı şerif.

luħf (a.): ihsân, iyilik.

maħlûķât (a.): yaratılanlar

maħşer (a.): haşır olunacak, toplanılacak yer. kıyâmet gününde bütün canlıların yeniden dirildikten sonra hesap için toplanacakları yer. arasat meydanı

mâl (a.): insanın arzuladığı, ihtiyaç olunca, kullanmak için saklanabilen madde, cisim

mâlik (a.): cehennem meleklerinin en büyüğü, âmiri, bekçisi.

ma'sıyyet (a.): itâatsizlik, isyân, günâh olan işler, haramlar. Allah'ın teâlânın yasak ettiği şeyler, günahlar.

meded (a.): inayet, yardım, imdad, eman.

melek (a.): nûrdan yaratılmış gözle görülmeyen mâsum (kötülüklerden korunmuş) varlıklar.

melekü'l-mevt (a.): ölüm meleği, azrâil aleyhisselâm.

mîkâ'il (a.): dört büyük melekten biri. ucuzluk, pahalılık, kıtlık, bolluk yapmak, ferah ve huzûr getirmek ve her maddeyi hareket ettirmekle görevli melek.

miik (a.): mal cinsinden olan yer. birisinin tasarrufu altında bulunan yer. mülk

mi'râc (a.): merdiven, peygamber efendimizin elli iki yaşında uyanık iken, beden ile, hicretten altı ay önce recep ayının yirmi yedinci gecesi, Mekke'de mescid-i harâm'dan Kudûs'e ve oradan göklere ve bilinmeyen yerlere götürülüp, getirilmesi.

mîzân (a.): terâzi, ölçü aleti. kıyâmet günü insanların günâh ve sevâbını tartan ve nasıl olduğu bilinmeyen terâzi.

mu'azzeb (a.): eziyet çeken, azap içinde bulunan, sıkıntıda kalan.

muħammed (a.): pek çok, tekrar tekrar övülmüş. son peygamber Muhammed aleyhisselâmın ismi.

muħtâc (a.): ihtiyaç sahibi.

mûsâ : israiloğullarına gönderilen peygamberlerden. ulû'l-azm adı verilen altı büyük peygamberden biridir. yâkûb aleyhisselâmın soyundan, imrân adında bir zâtın oğlu, hârûn aleyhisselâmın kardeşidir.

muşafâ (a.): seçilmiş. peygamberimizin isimlerinden biri.

mübtelâ (a.): dertli, hasta, başı sıkıntılı, rahatsız, belâli, düşkün, tutkun, tutulmuş.

mü'min (a.): 1- Allah'ın teâlânın esmâ-ül-hüsnâsından, her türlü emân ve emniyet veren. 2- imân eden, resûl-i ekrem'in bildirdiklerinin hepsini kalbi ile kabul edip, dili ile söyleyen.

münâfik (a): inanmadığı hâlde, müslümanları aldatmak için, inanmış görünen kimse.

nâ-ħaķ (f.a.): haksız

nâħehân (f.): birden bire, aniden

nâr (a.): ateş, cehennem

nebî (a.): yeni bir din getirmeyen, daha önce gönderilmiş olan bir resûlün dinine davet eden, peygamber. resûllere (yeni bir dinle gönderilen peygamberlere) tâbi olan peygamberler.

neħ (a.): üfleme, üfürme. israil aleyhisselâmın, kıyâmetin kopup insanların öleceği ve tekrar diriltilecekleri zaman, nasıl olduğu bizce bilinmeyen sûra üfleme.

nefs (a.): can, insanın kendisi, kişi, beden, hakikat, cevher, asıl, öz. insanda ve cinde şer, kötülük kuvveti. şeriate yâni dine uymayan isteklerin kaynağı. buna nefis-i emmâre de denir.

neseb (a.): soy, şecere, çocuğu ana ve babaya bağlayan kan bağı.

nev-cüvân (f.): taze genç adam, delikanlı
nice : nasil

nidâ (a.): seslenmek, çağurmak

nüh (ş.i.): peygamberlerin büyükleri olan ve kendilerine ülül-azm denilen altı peygamberin ikincisi

od : ateş

'oşmân : üçüncü halifedir. ilk müslüman olanların üçüncüsüdür. resulullah'ın iki kızı ile evlendiği için "zi'n-nureyn" denir. hicri 35 senesinde şehit edildi.

öçür : söndürmek

'ömer : resulullah'ın ikinci halifesidir. aşere-i mübeşşeredendir. resulullah'ın kayın pederi, hazret-i ali'nin damadı idi. İslam'ın adaletini bütün dünyaya tanıttı. hicri 23 senesinde şehit edildi.

ön ü soñ : önünde, sonunda

ötün : şefaata istemek, niyaz etmek, dilemek

pādşāh : allahü teala kast ediliyor.

pāre pāre (f.) : parça parça

peygamber (f.): allahü teâlânın, emirlerini ve yasaklarını kullarına bildirmeleri için insanlar arasından seçtiği ve kendilerine mucizeler verdiği zâtlar

pîr (f.) : yaşlı

rahîm (a.): allahü teâlânın esmâ-i hüsnâsından (ism-i şeriflerinden). âhirette yalnız müslümanlara acıyan

rāvî (a.): rivayet edici, nakleden; duyduğu veya gördüğü bir sözü, bir işi, bir olayı başkasına haber veren

resûlullâh (a.) : allah'ın resulü.

revâ (f.): lâynk, uygun

rîhu'l-'akîm (a.) : ad kavmi üzerine azap olarak gönderilen uğultulu, soğuk ve şiddetli rüzgar, kur'an-ı kerimde "rîh-i akîm",

"sarsar", "azab-ı elim" ve "atiye" olarak bildirilmektedir.

rûh (â.) : can; bedene hayâtiyet (canlılık) veren kuvvet.

sa'îr (â.) : cehennemın ikinci tabakası.

şaf (a.) : saf, bir sıra dizilmiş şey, bir şeyi sıra ile uzun uzadıya dizmek

şakar (a.): cehennemın üçüncü tabakası

şal : dahil etmek, bırakmak

şalevât (a.) : peygamber efendimizin ismi anıldığında, işitildiğinde veya yazıldığında söylenen ve yazılan "sallallahü aleyhi ve sellem". sözü ve benzerleri için kullanılan "salât" kelimesinin çoğulu.

şâlih (a.): dinin emir ve yasaklarına riayet eden, uygulayan, iyi ve salih amel sahibi kimse.

sa'y (a.) : çalışma, çalışıp çabalama, gayret sarfetme, bir maksadın meydana gelmesi için elden geleni yapma

selâsil (a.) : zincir gibi olanlar, zincirler

sın : kabir

şirâf (a.): cennet'e geçilmek üzere, cehennem üzerine kurulmuş, mâhiyeti kesin bilinmeyen köprü.

sirâc (a.) : ışık, kandil, meşale, aydınlatma aleti.

şoymac : beden, çıplak vücut, kirli elbise.

şûr (a.) : kıyâmet kopacağı zaman, dört büyük melekten biri olan isrâfil aleyhisselâmın üfleyeceği, nasıl olduğu bilinmeyen boru.

sü'al (a.) : soru

şübür (a.): metinde cehennemın üçüncü tabakası olarak belirtiliyorsa da hiçbir kaynakta böyle bir bilgiye rastlamadım. kaynaklarda "helâk" gibi ifadeler geçmektedir.

şâh-ı kâdim (f.a.): kâdim olan, yani varlığının evveli, başlangıcı olmayan allahü teala kast edilmektedir.

şâz (f.) doğru şekli "şâd". sevinçli, şen.

şefî' (a.) : şefaata eden, bir suçun, günâhın bağışlanması için vâsita, aracı olan.

şefkat (a.) : acıyarak ve esirgeyerek sevmek.
şerh (a.): açıklama, izah etme
şevk (a.): şiddetli arzu, çok meyil ve heves
şeyh (a.): yaşlı, ihtiyar, bir kabilenin ileri geleni.

şol : o, şu

tâc (f.): hükümdarların başlarına giydikleri mücevherli ve kıymetli taşlarla süslü başlık.

tabîb (a.) : tabîb, doktor, hekim.

tâhir (a.) : temiz.

tahûr (a.) : hem temiz hem temizleyici, çok temiz, cennette verilecek kalp temizleyen tahûr şarabı.

taleb (a.) : talep, isteme, dileme.

tâlih (a.): salihın zıddı. kötü amel sahibi, bozuk ve kötü işler yapan.

ţamu : cehennem

terâzû (f.) : tartı, terazi, kıyâmet günü insanların günâh ve sevâbını tartan ve nasıl olduğu bilinmeyen terâzi.

terk (a.) : terk etmek, salıvermek, bırakmak.

tevbe (a.) : haram, günah işledikten sonra, pişman olup, allahü teâlâdan korkmak, bir daha yapmamaya karar vermek

tezarru' (a.) : 1. kendini alçaltarak, aşağı görerek, allahü teâlâyâ yalvarma. 2. tövbe etmek.

tohum (f.) : tohum

ton : cübbe.

toy : düğün

tül-i emel (a.) : uzun emel; zevk ve safâ sürmek için çok yaşama arzusu. ibâdet yapmak için çok yaşamağı istemek tül-i emel olmaz.

türâb (a.) : toprak

uçmak (uçmağ) : cennet.

uğurlayın : gizlice.

uğurluk : hırsızlık

ur- : üfleme, vurma, koymak

urın- : giyinmek

uş : işte, şimdi, ancak, çünkü.

uşağ : küçük, çocuk.

ümmet (a.) : topluluk, cemâat, bir peygambere inanan tâbi olan insanlar. bir dine bağlı topluluğun tamamı.

ünde- : çağırarak, davet etmek.

ünle- : davet etmek.

'üryân (a.) : çıplak

üstâz (a.) : üstad, hoca

varınca : varınca

vâriş (a.) : mirasçı

vaşf (a.) : sıfat, bir kimsenin veya şeyin taşıdığı hâl, bir kimsenin veya şeyin durumunu anlatarak tarif etmek.

ve bihi nesta'in (a.) ondan yardım dileriz

vefâ (a.) : ahdinde, sözünde durma, sevgi ve dostlukta sebat ve devam.

velî (a.) : allah'ın rızasını kazanmış sevgili kulu; her şeyi allahü için seven ve her işi o'nun rızası için yapan, her an allahü ile bulunan, gafletten uzak kimse, eren.

veyl (a.) : cehennem'de bir vâdinin adı.

yağa : kenar, kıyı

yarlığa- : bağışlamak, affetmek

yaşın yaşın : gizli gizli, için için.

yazuğ : günah, cürüm

yazuklu : günahkar.

yeñeldin : azaltın (?).

yil : yel, rüzgar.

yil- : koşmak, hızlı yürümek, esmek.

yügrük : hızlı giden, çok koşan.

zâ'if (a.) : zayıf, güçsüz, takatsız, gevşek.

zağğüm (a.): cehennem'de bir ağacın ismi, cehennemliklerin yiyeceği. gösterişi güzel, çiçekli ve zehirli meyvesi olan yâsemine benzeyen bir bitki ismi.

zânî (a.) : zina eden.

zârî [zârî] (f.) : ağlayıp sızlama.

zâviye (a.) : köşe, تنها yer

zebânî (a.) : cehennem'de vazife gören melek.

zîre [zîrâ] (f.) : çünkü

ziyân (f.) : zarar, zıyan, kayıp, hasar

zâhir (a.) : görünen, âşikâr olan. açık, belli, meydanda olan.

zelîl (a.) : hor, hakir, alçak, aşağı tutulan.

Kaynakçalar

Bilgin, Azmi, "Eski Anadolu Türkçesinde Karışık Dil Unsurları Taşıyan Eserler ve Dil Özellikleri", *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, sy. 93, Aralık 1990, s. 63-76.

Çelebioğlu, Amil, "Türk Edebiyatında Manzum Dini Eserler", *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları*, İstanbul 1998.

Çelebioğlu, Amil, *Türk Edebiyatı'nda Mesnevi*, İstanbul 1999.

Elçin, Şükrü, *Halk Edebiyatına Giriş*, Ankara, 1986.

Gıyaseddin Muhammed bin Celeleddin, *Gıyasu'l-lugat*, Tahran 1362.

Lütfi, Muhammed, *Hulâsâtü'l-Hakâyır*, İstanbul 2006, s. 640-651.

Muin, M., *Ferheng-i Fârsî*, Tahran 1371.

Pala, İskender, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Ankara 1990.

Tâhirü'l-Mevlevî, *Edebiyat Lügati*, İstanbul 1973 (2. bsk. 1984).

Yahyaoglu, *Destân-ı Arasât*, OFS nüshası, s. 1-17.

Yahyaoglu, *Rivâyet-i Mahşer-i 'Arasât ve Münacât-ı Muhammed Mustafâ (Sallallahu aleyhi vesellem)*, Milli Kütüphane, Arşiv No: 06 mil yz a 3548/, Dvd No: 192, Ypr. 33b-37b.

دَشْتِ اَبَدِ عَسَاوَرِ دِهْ سِيَرِ فِي اَطْلُقِ بَارْدِ شَايِ نَدِيْرِ اَجِيْرِ وَاَدْرِ اَجِيْرِ نَسْكَ عَدْرِوِي بَاكْ طَاوَبْ دِي كَنْشَارِ اَلِيْتِ دُوْرْدَنْدِ جُوْرُوْمَلِكْ اَدِي طَاوَبْ اِيْرَنْدِ طَاوَبْ اِيْرَنْدِ طَاوَبْ كَاْفِرْ لِيْرْ اِيْرَنْدِ كَلْ دَلْدِ جِلْدِ بَاوَنْدِ بِي كِي دُوْرْدِي كِي طُوْرْدِي دِيْنِ اِيْسْمَالِ وَاَلِيْسْمَالِ عَالِدِ رَحْمَتِ اَلِيْنِ فَعْدَنْ فَعْدَا كُوْرْدِي سِيْرْ اِيْرَنْدِي اَجْدَنْ اَجَا كَلِيْتِ اَصْحَابِ اِيْسْمَالِ وَاَدِي اِيْسْمَالِ	بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ بِرُوْحِكَ اَيْتْ كَلْدِ حَرُوْمِ وَاَعْلَامِ اَوَّلْ اَوَّلِدْ اَلِيْنِ اَلِيْنِ اَلِيْنِ مَحَلِّ اَلِيْنِ اَلِيْنِ اَلِيْنِ يَا رَدَنْدِ اَوْنِ سَكْرِيْ اَلِيْنِ جَنِّيْ يَارْ اَلِيْنِ اَلِيْنِ اَلِيْنِ جَنِّيْ يَارْ اَلِيْنِ اَلِيْنِ اَلِيْنِ وَيَرْبِيْ مَسْطَلْعِ دُنْيَايِه مَسْطَلْعِ اَوْنِ دَلْدِ فَلَارِوْجِنَا كِي اُوْرْدِي كِي اُوْرْدِي اَوَّلْ اَلِيْنِ اَلِيْنِ اَلِيْنِ اَوْنِ كَلِمِ وَاَدِي اَلِيْنِ اَلِيْنِ طَاوَبْ اِيْرَنْدِي كُوْرْدِي اَلِيْنِ اَلِيْنِ	طَاوَبْ وَاَدِي اَلِيْنِ اَلِيْنِ اَوَّلْ اَوَّلِدْ اَلِيْنِ اَلِيْنِ كُوْرْدِي اَلِيْنِ اَلِيْنِ اَلِيْنِ يُوْرْدِي اَلِيْنِ اَلِيْنِ اَلِيْنِ اَشُوْرُوْدِي نَهْمَتِ دِيْمِ جُوْرْ اَلِيْنِ اَلِيْنِ اَلِيْنِ كُوْرْدِي اَلِيْنِ اَلِيْنِ اَلِيْنِ وَاَدِي اَلِيْنِ اَلِيْنِ اَلِيْنِ عَزَاوَلْ كَلْمَا اَلِيْنِ اَلِيْنِ فَرْتِ اَلِيْنِ اَلِيْنِ اَلِيْنِ سَلْبِ اَلِيْنِ اَلِيْنِ اَلِيْنِ دَرَجِهْ جَنِيْرِ وَاَدِي اَلِيْنِ اَلِيْنِ جَهْدِ اَلِيْنِ اَلِيْنِ اَلِيْنِ	جَنِّيْ اَلِيْنِ اَلِيْنِ اَلِيْنِ مَيُوْدَنْ مَقْدَرِ اَلِيْنِ اَلِيْنِ بَدِيْجِيْ وَاَدِي اَلِيْنِ اَلِيْنِ اَلَلْ اَلِيْنِ اَلِيْنِ اَلِيْنِ مَرْصَانِ اَلِيْنِ اَلِيْنِ دِيْرْ اَلِيْنِ اَلِيْنِ اَلِيْنِ يُوْرْدِي اَلِيْنِ اَلِيْنِ اَلِيْنِ سُوْلْ كُوْنِ اَلِيْنِ اَلِيْنِ مَلِكْ اَلِيْنِ اَلِيْنِ اَلِيْنِ عَسَاوَرِ اَلِيْنِ اَلِيْنِ بِرَا اَلِيْنِ اَلِيْنِ اَلِيْنِ سِيْ كَلْمِ اَلِيْنِ اَلِيْنِ كَلْمِ اَلِيْنِ اَلِيْنِ اَلِيْنِ
---	--	---	---

Destân-ı Arasât - I

Destân-ı Arasât - II

انزله حججه التوبه اچك
 كه قوتلاري اوله طغلك
 كنه شايسته جهته صيب
 عتبه خلايق قوس من بان اوله
 قبله خلايق فرمود ريب
 باردين كشي كند در عين بلبه
 انده او مولد انده قودن فيه
 قوتله قهقهه يوم تبارك و تعالي
 نكره ايس اوله ميزان قورله
 كويل جهته نظفنه صرا ط
 اوله اوله اچكه تاجه دنگ
 يسل اوله بو قوتلار سيني
 نوادريك لقيسه د نيب انده

بوند مصيبت ايدريه ريب
 بادشا عدله نور جنت ايسر
 سونه فرختملر ابري سنان
 جنت اچنه كوروب يته ابراق
 نه شخه حرمتا يدلونه خاي
 نكه ايشله دكسه اوله جفا
 مصيبت آخوسى طغيشه
 ظام بولون بوند سيلاه بيشه
 اندر باور مشايد بوند جان
 نويسر اخيره كوچه شيد
 بهر اوله حمله مينه د لري
 رجه بوق صوفه كورس لير
 د جهان ايدريه ريب

Destân-i Arasât - VII

Destân-i Arasât - VIII

رجه لير ايل ايل ايل ايل
 بلك انك كسي كچير سچلر
 بلدمم ايس كچير قه لير
 رجه لير سكرده سكرده كچه
 رجه لير رجه ميب در سكر
 ايجي يلد رجه اوله اوله اوله
 رجه لير ايجي رجه ميب
 حن نعلانك فرشته بلر اولر
 بيدر كورل صوفى بايشه
 سوزلوي ايل ايل ايل ايل
 طوي و صفا بدين دكسه
 بيدر كانه روبرون دن اشفا
 ايل اشفا يلد سدر طاييه

كوي سنا يقلي انده يتر
 انه مشر كلر كوي اعيا قوس
 كوي سارون بلكل چين ناسين
 اوز چنده در بومد كورس
 عطله در باهي اوردن راوريه
 عليه كل ايجر زيب سن
 نغقت لغو اوله اوديه اوكه
 جرير باقي اولر سنجي نايك
 اوردن ايجي طبلو صايغش
 قرآن اولر ايدريه ايل ايل
 ايل اولر سوزلر ايدريه ياقن
 شويك ياقن نوحه نيبان اوكه
 حقه سوس طاييه بويجه ايدريه

Destân-i Arasât - IX

Destân-i Arasât - X

كَيْسَلَا رِيحِي بِسُرْزَاوِ دَهْ خَشْمِ اِيوِي سَرِيَاوِي اِنَّمَا خُلْدَا
 مَكْرًا اَنْزَلُو كَرِيْمِيهٖ تَوْبَةً وَاِلَّا تَوْبَةً اَنْزَلُو لَدِي بِلَاوِي اِنَّمَا اَلَا
 سَيْلُهُ يَلُوْمُ صَفِيْنَدِي نَظْمًا مَكْرًا فَرُوْا بِاَرْخُنْدِي كَمَا اَرْسَلَهُ فَاِيْنَكْ
 وَاَرَا اَنْوَنَدِي اِيْنَدَهٗ اَنْدَهٗ مَطْلَبِي اِيْدِي سَرِيهٗ رُوْمُوْكَ دِي نَبِيْ سَرِيهٗ
 وَاَرَا اَنْوَنَدِي اِيْنَدَهٗ اَرْخُنْدِي كَرِيْمًا مَاصِلًا اَنْدَهٗ مَذَابِ دِيوِي لَرِي
 دَكْمَهٗ دِيَاوِي اَوْتَرِي كَمَا اَلُوْ وَصَفِي اِيْدَهٗ سَمُوْمِيهٗ كَهْمَرِ مَطْلَبُو
 اَوَّلَهٗ هَمُوْدِي مَطْلَبِي كِي دَكْمَهٗ دِي قَلْبِي اَنْ كَافِيَا اِيْتِ اِيْتِ اِيْتِي
 دَدُوْ اِيُوِي كِي هَمَرِ اَوْتَرِي اِيْلَهٗ فَوَيْ كِي مَطْلَبِي اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا
 دَكْمَهٗ مَعْرَبِي مَعْرَبِي فَاوِي كِي مَهٗ كُوْطِ كُوْدَهٗ مَهٗ خَاوِي كِي
 اَوَّلَهٗ دِيَاوِي اِيْلَهٗ مَطْلَبِي كَاوِي اَوَّلَهٗ اَوْتَرِي اَوْتَرِي اَوْتَرِي اَوْتَرِي
 يُوِي نِيْمَا اَنْدَهٗ سَلَا سَلَا مَطْلَبُو سُوِيوِي اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا
 صَوْفِيهٗ مَعْرَبِي اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا
 دِيوِي اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا

دُوْ اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا
 يُوِي اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا
 دُوْنَهٗ كَلْبِي اَلَا لَكْمَهٗ سَيْلَهٗ لَرِي وَاَرَا اَنْوَنَدِي اِيْنَدَهٗ اَنْدَهٗ مَطْلَبِي
 اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا
 صُوْمَدِي دِيوِي بَكْرِي اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا
 اَوَّلَهٗ مَعْرَبِي مَعْرَبِي مَعْرَبِي مَعْرَبِي مَعْرَبِي مَعْرَبِي مَعْرَبِي مَعْرَبِي
 اَوَّلَهٗ اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا
 اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا
 اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا
 اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا
 اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا
 اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا

Destân-i Arasât - XI

Destân-i Arasât - XII

كَسُوْ سِيْنَدِي بِيْجَلَكْ مَعْرَبِي كَسُوْ سِيْنَدِي بِيْجَلَكْ مَعْرَبِي
 حُوْ نَسَافِ دِيْنِ سِيْرِي اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا
 نِيْمَهٗ اَنْدَهٗ اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا
 اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا
 نِيْمَهٗ اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا
 اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا
 اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا
 اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا
 اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا
 اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا
 اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا
 اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا
 اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا

اِسْمَاعِيْلِي اَلُوْمُ دُوْ لُوْ سِيْرِي اِسْمَاعِيْلِي اَلُوْمُ دُوْ لُوْ سِيْرِي
 دِيْلَهٗ دِيْلَهٗ دِيْلَهٗ دِيْلَهٗ دِيْلَهٗ دِيْلَهٗ دِيْلَهٗ دِيْلَهٗ دِيْلَهٗ
 مَوِي مَعْرَبِي مَعْرَبِي مَعْرَبِي مَعْرَبِي مَعْرَبِي مَعْرَبِي مَعْرَبِي
 بَكْلِي مَعْرَبِي مَعْرَبِي مَعْرَبِي مَعْرَبِي مَعْرَبِي مَعْرَبِي مَعْرَبِي
 اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا
 اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا
 اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا
 اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا
 اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا
 اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا
 اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا
 اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا
 اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا
 اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا
 اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا اِيْوَا

Destân-i Arasât - XIII

Destân-i Arasât - XIV

بِأَنَّ بَيْتَانَ إِذْ دَخَلَ كَانَتْ لِرَبِّهِ
 بِأَنَّ الدُّعَاءَ أَوْلَى مِنْهُمُ حِجَابُ
 مَقْطُوعًا بِهَذَا كَوْنَهُ قَامُوا كَوْنَهُ
 دَرْدُ كَوْنَهُ أَلَدَتْ الْبَسْرُ دَرْدُ
 كَلَّمَ كَرَمًا كَلَّمَ كَرَمًا
 إِذْ لَرَبِّهِ أَسْرًا لَرَبِّهِ
 بِبِزَائِلِهِ دَنْ دَلِيلُ بِأَجِيبُ
 مَقْطُوعًا بِوَلَدِهِ كَرِيمًا
 نَبِيٌّ كَبِيرٌ جَعَلَ حَلْفُ
 أَلْ كَلَّمَ كَرَمًا كَرَمًا
 حَوْثًا كَلَّمَ كَرَمًا
 بِأَشْكَى كَلَّمَ كَرَمًا
 مَقْطُوعًا بِهَذَا كَوْنَهُ قَامُوا كَوْنَهُ

Destân-i Arasât - XV

بِأَنَّ بَيْتَانَ إِذْ دَخَلَ كَانَتْ لِرَبِّهِ
 دَرْدُ كَوْنَهُ أَلَدَتْ الْبَسْرُ دَرْدُ
 مَقْطُوعًا بِهَذَا كَوْنَهُ قَامُوا كَوْنَهُ
 كَلَّمَ كَرَمًا كَلَّمَ كَرَمًا
 إِذْ لَرَبِّهِ أَسْرًا لَرَبِّهِ
 أَوَّلُ كَلَّمَ كَرَمًا كَرَمًا
 أَوَّلُ كَلَّمَ كَرَمًا كَرَمًا
 طَوْبًا كَلَّمَ كَرَمًا كَرَمًا
 أَوَّلُ كَلَّمَ كَرَمًا كَرَمًا
 طَوْبًا كَلَّمَ كَرَمًا كَرَمًا
 شَيْئًا كَلَّمَ كَرَمًا كَرَمًا
 كَلَّمَ كَرَمًا كَلَّمَ كَرَمًا
 أَوَّلُ كَلَّمَ كَرَمًا كَرَمًا
 رَحْمَةً كَلَّمَ كَرَمًا كَرَمًا

Destân-i Arasât - XVI

وَبِرِّصْلًا وَشَقَارِشًا
 طَوْبًا كَلَّمَ كَرَمًا كَرَمًا
 مَكْرًا لَوْ مَكْرًا كَرَمًا
 أَلَّا أَرَقْلًا رَمَّ مَقْبُوعًا
 أَوَّلُ كَلَّمَ كَرَمًا كَرَمًا
 يَرْفًا أَمَّا أَمَّا كَرَمًا

دَرِكَةً دَرَمَانَ أَوْلَى جَوْنًا
 بَوْبُوحَى أَوْغَلِيكُوكِ
 قَالِيَسْتَدَكُنَّاهُ أَجْنَدَه مَبَسَلَا
 بِيَلِرُزَسَدَن بَكَايَه كَوَجْدَر
 كَرُوسَع يَارَبِنَا لَطْفًا أَيْلَكَل
 مَقْطُوعًا بِهَذَا كَوْنَهُ قَامُوا كَوْنَهُ

Destân-i Arasât - XVII